Kratki tečaj slovačkog jezika po principima VTM-a i AVGS-a

Smetiško, Klara

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:716236

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za fonetiku

Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti

Katedra za slovački jezik i književnost

Klara Smetiško

KRATKI TEČAJ SLOVAČKOG JEZIKA PO PRINCIPIMA VTM-A I AVGS-A

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2021

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za fonetiku

Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti

Katedra za slovački jezik i književnost

Klara Smetiško

KRATKI TEČAJ SLOVAČKOG JEZIKA PO PRINCIPIMA VTM-A I AVGS-A

Diplomski rad

Mentorica: Doc. dr. sc., Arnalda Dobrić

Komentor: v. lekt. mgr. Martin Machata

Zagreb, srpanj 2021

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Klara Smetiško

Naziv oba studija (i smjerova, ako ih studij ima):

Studij slovačkog jezika i književnosti, smjer Prevoditeljsko-kulturološki / Studij fonetike, smjer Rehabilitacija slušanja i govora

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Kratki tečaj slovačkog jezika po principima VTM-a i AVGS-a

Naslov rada na engleskome jeziku: Short Course of Slovak Language based on Principles of VTM and AVGS

Datum predaje rada: 5. srpnja 2021.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

Kratki tečaj slovačkog jezika po principima VTM-a i AVGS-a

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Ime i prezime studentice

Klara Smetiško

Zagreb, srpanj 2021.

Zahvala

Posebnu zahvalu upućujem svojim mentorima koji su tijekom pisanja ovog rada, ali i tijekom samog studija, bili pri ruci kada god mi je to bilo potrebno. Hvala i na svim životnim savjetima mentorice Dobrić, po tome ću Vas pamtiti nakon Fakulteta. Veliko hvala i profesoru Juraju Bakranu za pomoć na početku studija fonetike. Zahvaljujem i svojim roditeljima, jer me cijeli život podržavaju u svemu što radim. Hvala i svim kolegama i prijateljima s Fakulteta. Mislim da smo bili dobra generacija jer smo pomagali jedni drugima od samog početka studija te ostalim prijateljima koji su bili uz mene tijekom ovih pet godina života. Bez svih vas sigurno ne bih bila ovdje gdje jesam.

Sadržaj

Uvod 1

1. Učenje stranog jezika 2

2. Metode poučavanja stranog jezika 5

3. Verbotonalni sistem 9

4. Verbotonalna metoda 11

5. Audiovizualno globalnostrukturalna metoda (AVGS) 13

5.1 Strukturalni elementi govora 15

5.2 Primjena AVGS-a u tečajevima jezika 16

5.2.1 Skeč 17

5.2.2 Učenje gramatike 17

5.2.3 Učenje izgovora 18

5.3 Fonetska korekcija 18

5.4 Sustav grešaka 21

6. Usporedba fonoloških sustava hrvatskog i slovačkog jezika 24

6.1 Hrvatski jezik 24

6.1.1 Konsonantski sustav hrvatskog jezika 24

6.1.2 Vokalski sustav hrvatskog jezika 25

6.2 Slovački jezik 26

6.2.1 Konsonantski sustav slovačkog jezika 26

6.2.2 Vokalski sustav slovačkog jezika 30

6.3. Usporedba konsonantskih sustava 34

6.4 Usporedba vokalskih sustava 35

7. Dosadašnje metode poučavanja slovačkog kao stranog jezika 37

7.1 Osvrt na udžbenike slovačkog jezika za strance na razini A1 37

8. Metodska komponenta: kratki tečaj slovačkog jezika na početnom stupnju učenja po AVGS metodi - primjer prvih 5 lekcija 41

8.1.1 Lekcia 1: Náhodné stretnutie (pred fakultou) 42

8.1.2 Lekcia 2: Na káve 46

8.1.3 Lekcia 3: V predajni 49

8.1.4 Lekcia 4: Na výlete 52

8.1.5 Lekcia 5: Na fakulte 55

8.2 Odabir grešaka i njihova korekcija 58

9. Osvrt na primjenu AVGS metode 63

Zaključak 64

Literatura 66

Sažetak 69

Abstract 70
Životopis 71

Uvod

Jezik je "jedinstvena ljudska pojava, apstraktan sustav znakova koji poglavito služi za sporazumijevanje, iako ima i brojne druge uloge, poput poimanja svijeta, sredstva djelovanja, sredstva stvaranja i sredstva poistovjećivanja" tj. to je sustav znakova koji se ostvaruje različitim jezičnim djelatnostima. One mogu biti jednostavne kao npr.: primanje (slušanje, čitanje) i proizvodnja (govorenje i pisanje) te složene kao npr.: međudjelovanje (razgovaranje, dopisivanje) i posredovanje (usmeno i pismeno prevođenje) (Jelaska, 2005). S druge strane, Ćoso (2016) naglašava da je jezik komunikacijski sustav svojstven jedino ljudskoj vrsti koja se upravo po korištenju jezika kao sredstva komunikacije, razlikuje od svih ostalih živih bića. Iako postoji bezbroj definicija jezika, ono što je bitno, je da je to sredstvo komunikacije i sporazumijevanja među ljudima. Budući da ljudska rasa ne funkcionira kao monolingvalna zajednica, nego u svijetu ima i do sedam tisuća različitih jezika (https://www.ethnologue.com/guides/how-many-languages), ljudi od davnina uče strane jezike iz različitih razloga pa su se stoga tijekom stoljeća razvijale različite metode učenja i poučavanja stranih jezika. Kako je razvojem tehnologije i globalizacijom svijeta došlo do sve bržeg prijenosa informacija te su udaljeni dijelovi svijeta postali mnogo bliži, današnja potreba i želja za učenjem stranih jezika sve je veća. Upravo se stoga danas razvijaju različite metode učenja istih koji se, osim na fakultetima, uče i na raznim tečajevima uživo ili online. Glavni cilj današnjih tečajeva i općenito učenja stranih jezika je efikasnost, što znači u što kraćem roku što bolje savladati osnove stranog jezika tj. ono najvažnije govor na stranom jeziku koji je važan dio komunikacije na istom.

Baš zbog toga, u ovom ćemo diplomskom radu napraviti kratak osvrt na učenje stranih jezika kroz povijest, te ćemo kasnije prijeći na verbotonalnu metodu. Iako ona svoju glavnu primjenu ima u rehabilitaciji slušanja i govora, ipak je početno zamišljena kao pomoć u učenju stranih jezika. Iz verbotonalne metode proizašla je audiovizualno globalnostrukturalna metoda koja će biti okosnica ovog rada. Na kraju ćemo upravo prema principima AVGS-a obraditi metodiku poučavanja slovačkog jezika na početnom stupnju.

1. Učenje stranog jezika

Prema Edwardsu (2006: 7), svi su ljudi do neke mjere bilingvalni. Iako se većinom vjeruje da bilingvali imaju podjednake sposobnosti u oba jezika koje govore, Edwards navodi da ako osoba može izgovoriti barem jednu riječ na nekom stranom jeziku, onda je ta osoba u nekoj mjeri bilingvalna. Prema Edwardsu, pitanje nije: Jesam li bilingvalna, već do koje sam mjere bilingvalna? (Edwards, 2006: 7-8). Treba reći da se bilingvalnost kao pojava sastoji od više elemenata pa ju tako možemo klasificirati kao izbalansiranu i neizbalansiranu ili dominantnu bilingvalnost. Balansirana bilingvalnost se odnosi na bilingvale koji podjednako vladaju oboma jezicima, dok se dominantna bilingvalnost odnosi na one bilingvale koji bolje vladaju jednim od jezika kojima se služe. Osim ove podjele, bilingvale možemo još podijeliti i na složene, koordinirane i subordinirane bilingvale. Ovi tipovi bilingvalnosti odnose se na to kako su organizirani kodovi za dva ili više jezika kojima se osoba služi pa su tako kod složene bilingvalnosti oba lingvistička koda (npr. *cat* i *mačka*) svrstana pod jednu jedinicu značenja ili leksički koncept, što znači da taj leksički koncept mogu izraziti riječima iz oba jezika, dok je kod koordiniranih bilingvala svaki lingvistički kod organiziran u poseban (odvojen) skup jedinica značenja ili leksički koncept, što znači da imaju dva leksička koncepta ili jedinice značenja te su stoga riječi iz dvaju jezika odvojene (Butler i Hakuta, 2006: 115-118). Mildner (2003: 195) navodi da su složeni bilingvali oni koji su oba jezika usvajali istodobno prije šeste godine života (u sredini gdje se svaki od roditelja služio jednim jezikom), dok su koordinirani bilingvali drugi jezik učili prije puberteta, unutar ili izvan obitelji. S druge strane, kod subordiniranih bilingvala se događa da imaju dva seta kodova, ali samo jednu jedinicu značenja koja je dostupna samo putem njihova prvog jezika (J1). Mildner (2003: 195) to objašnjava time što su ovi bilingvali prvo usvojili jedan jezik (materinski), a tek nakon toga drugi jezik pomoću prvog, stoga oni imaju samo jedan leksički koncept ili jednu jedinicu značenja, a do riječi iz drugog jezika dolaze prevodeći ih s materinskog jezika. No, kako ona dalje navodi, teško je odrediti kojoj kategoriji bilingvala osoba pripada koordiniranima ili subordiniranima pa čak i složenima, jer su rijetko oba jezika potpuno ravnopravna upravo stoga što se bilingvali obično kreću u većinski monolingvalnim zajednicama pa tako u školi ili s prijateljima dominantno koriste jedan ili pretežno samo jedan jezik (Mildner, 2003: 195). Bilingvali se također mogu dijeliti i prema vremenu usvajanja drugog jezika te ih prema tome možemo podijeliti na rane i kasne bilingvale. Paradis (2004, prema Dobrić, 2011: 6) objašnjava da su rani bilingvali**,** oni koji su drugi jezik usvojili prije šeste godine života, dok u kasne bilingvale svrstava one osobe koje su drugi jezik usvojile poslije šeste godine života, a prije ulaska u pubertet. On tu još dodaje i treću skupinu, skupinu odraslih bilingvala koji su drugi strani jezik počeli učiti nakon puberteta.

Učenje stranog jezika možemo definirati kao proces stjecanja znanja za uspješnu komunikaciju na jeziku koji nam nije materinji ili prvi jezik. Za bolje razumijevanje teme treba definirati pojmove

materinski jezik kojeg Jelaska i sur. (2005, prema Katičić 1971) definiraju kao "prvi jezik koji čovjek usvaja kao dijete" tj. onaj jezik koji je čovjek naučio od majke te se njime služi intuitivno, možemo reći da se ponaša kao njegov izvorni govornik. No, kako majke često nisu jedine i glavne osobe koje odgajaju svoje dijete, naziv prvi jezik se rabi kako bi se naglasilo da je to redoslijedom prvi jezik koji je dijete usvojilo (Jelaska i sur., 2005: 24-25). S druge strane, Medved Krajnović (2010), ovdje još navodi i termin primarnog jezika kao jezika koji je pojedincu glavno tj. najlakše sredstvo komunikacije, što nije uvijek nužno prvi usvojeni jezik (Medved Krajnović, 2010: 3). Svaki sljedeći jezik se svrstava u drugi ili strani jezik. Jelaska i sur. (2005) drugi jezik definiraju kao bilo koji novi jezik kojim osoba ovladava u zajednici gdje se njime služi (to može biti od obitelji do zemlje u kojoj živi). Stoga se drugim jezikom smatra jezik koji se uči nakon materinskog u prirodnoj sredini ili ga se usvaja usporedno s materinskim, ali nakon što je pojedinac već usvojio neke osnove materinskog jezika (Jelaska, 2005). Medved Krajnović pak, drugi jezik poistovjećuje sa stranim i trećim jezikom i bilo kojim sljedećim jezikom kojim osoba pokušava ovladati nakon prvog jezika. Osim toga, ona još navodi (prema Jelaski, 2005) i termin ini jezik kao termin za sve jezike kojima pojedinac vlada osim prvog jezika (Medved Krajnović, 2010: 3). S druge strane, Jelaska i sur. (2005) termin strani jezik odvajaju od termina drugi jezik, navodeći kako je strani jezik, jezik strane države, onaj koji se uči u školi ili na tečajevima tj. onaj koji se ne govori u državi u kojoj se uči ni kao državni ni kao službeni niti kao obavezni jezik (Jelaska i sur., 2005: 29).

Za ovu je temu još važno definirati i termine: ovladavanje, učenje i usvajanje stranog jezika. Jelaska kao temeljnu razliku između usvajanja i učenja jezika naglašava preko spontanosti, nesvjesnosti i usvajanje u prirodnim okolnostima, dok se termin učenje odnosi na svjesno ili izravno, institucionalizirano učenje jezika. Ovladavanje ona svrstava u nadređeni pojam objema pojmovima, govoreći kako ono znači i jedno i drugo (i usvajanje i učenje jezičnog znanja) (Jelaska, 2007: 34-35).

Osim samih termina, bilo bi važno navesti i neke od faktora koji utječu na samo ovladavanje stranim jezikom. Razlika između usvajanja materinskog jezika i uspješnog kasnijeg učenja drugog (ili stranog) jezika je motivacija, što će potvrditi i sami učitelji stranih jezika (Savignon, 1976; Olhstain, 1990; Kraemer 1993; prema Paradis, 2004: 27). Ellis (2008), navodi četiri vrste motivacije za učenje stranih jezika:

1. instrumentalna motivacija - ubraja učenje stranog jezika zbog pronalaska boljeg posla, prolaska na ispitu, ili upisa određenog fakulteta
2. integrativna motivacija - ubraja učenje stranog jezika zbog interesa za kulturu i ljude koji pripadaju određenoj jezičnoj zajednici

3. intrinzična (unutarnja) motivacija - motivacija koja nije nužno proizašla iz vanjskih faktora učenja stranog jezika, niti osoba ima pozitivne ili negativne osjećaje prema određenoj jezičnoj zajednici, već je sama od sebe motivirana, jer je znatiželjna te je motivirana iz samih zadataka koji su pred nju stavljeni
4. rezultirajuća motivacija - motivacija kao rezultat učenja stranog jezika, što znači da će oni koji su uspješniji u učenju stranog jezika, biti i motiviraniji za daljnje učenje (Ellis, 2008:75-76)

No, osim osobne motivacije, važnu ulogu u ovom procesu ima i sam nastavnik (ako se radi o institucionaliziranom učenju stranog jezika), jer je on taj koji kreira sam nastavni proces i metodu poučavanja stranog jezika.

2. Metode poučavanja stranog jezika

Budući da učenje stranih jezika nije pravocrtan i jednostavan proces, razvojem lingvistike i srodnih znanosti (pedagogije i psihologije), došlo je do razvoja i pojave različitih metoda poučavanja stranih jezika pa tako kroz povijest razlikujemo puno njih, a mi ćemo obraditi samo neke: gramatičko - prijevodnu metodu, prirodnu metodu, psihološku metodu Françoisa Gouina, direktnu metodu, kombinirani pristup, audiolingvalnu metodu, sugestopediju, metodu učenja u zajedništvu i metodu tihog pristupa i audiovizualno globalno strukturalnu metodu (Skljarov, 1993: 10, 14).

A. GRAMATIČKO-PRIJEVODNA METODA

Gramatičko-prijevodna metoda je jedna od najstarijih metoda poučavanja stranih jezika, iako je kroz godine mijenjala imena. U povijesti je najčešće bila korištena za poučavanje klasičnih jezika (latinskog i grčkog) dok je u ranim godinama 20. stoljeća korištena kao pomoć u čitanju i shvaćanju važnosti strane književnosti. Učitelji su se nadali da će učenici učeći gramatiku stranog jezika, postati svjesniji gramatike u vlastitom jeziku. Metoda je počivala na čitanju odlomaka teksta iz književnosti na stranom jeziku te prevođenja pročitanog teksta na materinski jezik, pri čemu nastavnik pomaže u prevođenju novih pojmova. Nakon prevođenja, nastavnik pita učenike na materinskom jeziku imaju li pitanja, ako imaju prevodi i objašnjava nepoznate riječi. Kada više nema pitanja, nastavnik traži od učenika da odgovore na pitanja na kraju poglavlja. Pitanja su na stranom jeziku te se od učenika očekuje da na njih također odgovore na stranom jeziku. Na prvo pitanje odgovaraju svi zajedno kao primjer onoga što se u zadatku očekuje. Nakon što samostalno odgovore a pitanja, učenici zajedno s nastavnikom provjeravaju odgovore. Nakon toga se prelazi na novu aktivnost, prevođenje izvađenih riječi iz odlomka na materinski jezik te pronalaženje riječi koje su suprotne zadanim riječima (i ponuđene i suprotne riječi bi trebale biti na stranom jeziku) (Larsen-Freeman i Anderson, 2011: 33-34) Kada se radi o gramatici, gramatika se učila samo teorijski kao popis pravila (Skljarov, 1993: 16). Nastavnik je glavni autoritet u razredu, te se interakcija svodi na onu između nastavnika i učenika. Glavni naglasak u procesu učenja je na vokabularu i gramatici, čitanju i pisanju, jako je malo pažnje pridano govornoj komunikaciji i slušanju, dok se izgovor gotovo uopće ne dotiče (Larsen-Freeman i Anderson, 2011: 39-40).

B. PRIRODNA METODA

Prirodna metoda poučavanja stranog jezika nastaje kao reakcija na već spomenutu gramatičko-prijevodnu metodu. Prema njoj bi se strani jezici trebali učiti na isti način kao što dijete uči materinski jezik, pri čemu je osnovni pristup u nastavi imitacija nastavnika. Govor nastavnika se imitira, a riječi i gramatički sustav se uče bez teorijskih objašnjenja. To se izvodi tako da učenik puno puta ponavlja rečenice za nastavnikom, a da ih ne prevodi na materinski jezik. Metoda se izvodila isključivo usmeno

bez provjera naučenog znanja. Glavni predstavnici ove metode bili su Louvier, Franke i Heness koji su težili tome da učenici progovore strani jezik. Ova metoda pokazala se najuspješnijom na početnim razinama učenja stranog jezika, a danas najsličnija ovoj metodi je metoda M. Berlitza koji kombinira prirodnu i direktnu metodu (Skljarov, 1993: 17-18).

Prema Berlitzovoj metodi jezični se materijal uči asocijacijom s predmetom i radnjom i to usmeno. Značenje jezičnog materijala otkriva se principom zornosti tj. mimikom, demonstracijom radnji, pokazivanjem slika i predmeta. Gramatika se uči pomoću konteksta, intuitivno, dok se interakcija u razredu postiže dijalogom između nastavnika i učenika (Skljarov, 1993: 17-18).

C. PSIHOLOŠKA METODA FRANÇOISA GOUINA

Psihološka metoda Françoisa Gouina nastaje prema njegovu vlastitom iskustvu. On jezični materijal dijeli na tzv. izbore i serije. Izbori se odnose na određenu listu nepovezanih "nadređenih" riječi kao npr. elementi, čovjek, ptica, četveronožac, gmaz, kukac, biljke…dok su serije onda liste riječi koje proizlaze iz izbora. Npr. izbor čovjek čini seriju: dijete, učenik, mladić…Više serija čini glavnu seriju, a svaka serija je podijeljena na vježbe. Svaka vježba sadrži 16 glagola, 12 imenica, 2 pridjeva, i 5 prijedloga. Vježbama se još dodaje po 40 riječi za zamjenu. Gramatika se kao i u prirodnoj metodi uči intuitivno, ali ovdje je naglasak stavljen na glagol koji je nositelj radnje, a onda se oko njega grupiraju druge vrste riječi. Prema ovoj metodi, nastavni sat je organiziran tako što nastavnik na materinskom jeziku objašnjava sadržaj vježbe. Potom demonstrira događaje, objašnjavajući istovremeno na stranom jeziku ono što radi, a učenici zatim za njim ponavljaju svaku rečenicu pazeći na pravilan izgovor. Nakon toga nastavnik još jednom ponavlja rečenice, dok učenici demonstriraju različite radnje. Učenici potom sami ponavljaju rečenice i izvode radnje te na kraju sata rečenice zapisuju u bilježnicu (Skljarov, 1993: 18-19).

D. DIREKTNA METODA

Direktna se metoda razvila tijekom 19. stoljeća u Europi za vrijeme brzog razvoja industrije. Osnove ove metode potječu od već spomenute prirodne metode. Posebno značajno za ovu metodu je osnivanje Međunarodnog fonetskog društva u Stockholmu (Skljarov, 1993: 20). Kod ove je metode važno spomenuti da prevođenje nije dozvoljeno, umjesto toga koristila su se vizualna pomagala i demonstracije. Čitanje na stranom jeziku bi se trebalo učiti od početnog stupnja tečaja, iako će se ono uvijek razvijati zajedno s govorom jer jezik je govor. Predmeti koji se nalaze u neposrednoj blizini učenika (u učionici), trebali bi pomoći učenicima u razumijevanju značenja. Nastavnik odgovara na učenička pitanja crtajući na ploču ili dajući primjere. Učenike se potiče da što prije počnu slagati pune rečenice i razmišljati na stranom jeziku. Vjeruje se da od učenja lista riječi nema koristi. Budući da je svrha učenja stranog jezika komunikacija, učenici moraju naučiti postavljati pitanja i odgovarati na njih na

stranom jeziku. Velika pažnja se pridaje pravilnom izgovoru, od samog početka učenja prema ovoj metodi te se uvodi fonetska transkripcija. Učenici se potiču na što veću komunikaciju, jer se jezik treba koristiti u kontekstu svakodnevnih situacija. Gramatika se uči induktivno, nije naglasak na gramatičkim pravilima. Pisanje je vrlo važno od samog početka, a silabus se ne bazira na lingvističkim strukturama, već na situacijama ili temama. Učenje jezika uključuje i učenje o kulturi tog naroda (Larsen-Freeman i Anderson, 2011: 50-51).

E. KOMBINIRANI PRISTUP

Kombinirani pristup nastao je kao odgovor na loš uspjeh direktne metode pa su tako direktnoj metodi polako počeli vračati dijelove gramatičko-prijevodne metode. Od direktne metode sačuvan je fonetski pristup nastavi, sadržajno povezani tekstovi i elementi zornosti, dok su se iz gramatičko-prijevodne metode vratili veći broj pismenih i vježbi čitanja, češće korištenje materinskog jezika i prevođenja te induktivno-deduktivni pristup gramatici (Skljarov, 1993: 21).

F. AUDIOLINGVALNA METODA

Ova metoda nastala je tijekom drugog svjetskog rata u SAD-u, kada je bilo važno što brže učenje stranog jezika. Zahvaljujući jakoj motivaciji, postižu se dobri rezultati. Metoda se sastoji od slušanja nastavnika koji prezentira dijalog. Učenici će dijalog trebati zapamtiti. Sve upute su na stranom jeziku. U ovoj metodi naglasak je na govornom jeziku i ponavljaju jezičnih obrazaca *pattern practise*) koje dovodi do automatizacije. Lado i Fries u nastavu uvode princip kontrastivnosti pa sada osnovu učenja stranog jezika ima kontrastivna analiza materinskog i stranog jezika. Izdvajaju se jezične strukture koje se ne podudaraju u oba jezika te su one u centru pažnje kod učenja. Nastavnikova uloga je da bude model kojeg će učenici oponašati. Budući da je učenje stranog jezika prema ovoj metodi formiranje navika, greške se pod svaku cijenu trebaju spriječiti, jer one vode ka formiranju loših navika pa se stoga od nastavnika očekuje da greške odmah ispravlja. Cilj tečaja je naučiti komunicirati na stranom jeziku. Za učenike je najvažnije da nauče strukturalne obrasce, dok će vokabular učiti kasnije. Gramatika se ne uči kroz pravila, nego kroz primjere i ponavljanja, jer se strani jezik mora učiti na isti način kao što se usvaja materinski jezik. Pisanje je odraz govornog izražavanja. Također, jezik se prema ovoj metodi ne može odvojiti od kulture, a kultura nije samo književnost i umjetnost, nego i svakodnevno ponašanje ljudi koji dolaze s tog govorno-jezičnog područja (Larsen-Freeman i Anderson, 2011: 59-69, Skljarov, 1993: 23-26).

G. SUGESTOPEDIJA

60-ih godina prošlog stoljeća, u Bugarskoj George Lazarov razvija novu metodu poučavanja stranih jezika smatrajući da će aktiviranjem skrivenih psihičkih rezervi čovjeka dovesti do superpamćenja (hipermnezija - sposobnost čovjeka da pamti velike količine informacija bez napora). To će olakšati

i skratiti nastavni proces, učiniti ga zanimljivijim te utjecati na kvalitetu naučenog. Nastavni proces je strogo strukturiran po etapama (Skljarov, 1993: 36-38):

1. dešifriranje - učenici se upoznaju s novim materijalom koristeći mimiku, geste i prijevod
2. aktivna seansa - nastavnik nastoji probuditi interes za novi tekst te ih uvjeriti da će ga lako naučiti. Nastavnik čita tekst koristeći različite emocije, a učenici pokušavaju naučiti intonacijske obrasce, ponavljajući tekst u pauzama. Učenici bi trebali biti skoncentrirani.
3. koncertna seansa - čitanje novog teksta odvija se uz pratnju posebno odabrane glazbe. Za vrijeme ovog dijela nastave učenici se opuštaju pasivno slušajući tekst i glazbu
4. zaključna seansa – aktiviranje i razrađivanje nastavnih materijala pomoću problemskih situacija, misaonih zadataka, sugestivnih etida, različitih dijaloga, igara, šala i pjesama

Atmosfera u razredu je vesela. Svaki učenik na početku tečaja bira novi identitet s imenom karakterističnim za strani jezik koji uči. Dijalozi koji se uče koriste jezik koji učenici mogu odmah iskoristiti. Učitelj objašnjava gramatiku i vokabular, ali se na njima ne zadržava. Učenici za zadaću moraju pročitati tekst prije spavanja i kad se probude. Još jedna aktivnost prisutna u ovoj metodi je dramatizacija pročitanog dijaloga (Larsen-Freeman i Anderson, 2011: 102-110).

H. METODA UČENJA U ZAJEDNIŠTVU I METODA TIHOG PRISTUPA

Obje metode nastale su u SAD-u. Metoda učenja u zajedništvu razbija barijere između nastavnika i učenika. Nastavnik je savjetnik koji pokušava shvatiti sve učenikove probleme, dok učenici kao na psihoterapiji prema savjetniku osjećaju veliko povjerenje te njihovo samopouzdanje raste. S druge strane, metoda tihog pristupa se odnosi na početni stupanj učenja stranog jezika. Učenici trebaju osjetiti potrebu da progovore na stranom jeziku. Nastavnik je taj koji ih indirektno potiče na govor svim mogućim sredstvima i pomagalima. Jednom kad progovore, njihova govorna kompetencija nastoji se maksimalno razviti, stoga učenici trebaju što više govoriti, a nastavnik šutjeti (Skljarov, 1993: 39).

3. Verbotonalni sistem

Verbotonalni sistem nastaje početkom pedesetih godina prošlog stoljeća. Lingvistički temelj verbotonalnog sistema je lingvistika govora koja je definirana kao globalni strukturalizam (Guberina, 2010: 17). On se sastoji od tri zasebne komponente: opće lingvističke teorije, audiološke teorije i neuropsihološke teorije slušne percepcije. Ove tri zasebne komponente čine cjelinu zvanu Verbotonalni sistem. Osim svog teorijskog dijela on ima i svoju praktičnu primjenu u rehabilitaciji slušanja i govora s jedne strane i učenju stranih i usvajanju materinskog jezika s druge strane (Guberina, 2010: 45). Primjenjuje se u više od 500 ustanova diljem svijeta (Rulenkova, 2011: 15). U središtu ovog sistema, ili bolje rečeno teorije, je čovjek tj. kreativna funkcija ljudskog mozga kod percepcije vanjskih podražaja, ljudsko tijelo i njegove sposobnosti te ljudski mozak kod oštećenja sluha i govora. Upravo zato se u verbotonalnom sistemu polazi od psihologije, neuropsihologije i psiholingvistike. On omogućuje, u filozofskom smislu, otkrivanje čovjekove kreativnosti tijela i mozga, a njen pokretač je afektivnost. Čovjek u verbotonalnoj teoriji ima temelje u njezinom lingvističkom dijelu pa tako verbotonalna teorija daje prednost govoru pred jezikom (Guberina, 2010: 8-10). Pri tome se značenje ne prenosi samo lingvističkim elementima, nego i akustičkim i vizualnim porukama koje su izražene govornim vrednotama jezika tj. intonacijom, ritmom, pauzama, tempom, napetošću, mimikom i gestama. To znači da govornik istodobno proizvodi i percipira govor, audiovizualna informacija utječe na produkciju govora po mjeri slušanja tj. percepcije govora, ako je ona izmijenjena i produkcija će biti izmijenjena (Rulenkova, 2011: 16). Kako tvrdi Ferdinand de Saussure, jezik je društveni proizvod te se njegovi postupci ostvaruju u pisanom jeziku, dok čovjek kao pojedinac ne stvara ništa novo u jezičnoj komunikaciji s obzirom na to da je ona društveni proizvod. Dakle, ne uočavaju se govorne vrednote jezika. Davna istraživanja su pokazala da tek 10% informativnosti proizlazi iz komunikacije riječima, dok 90% govorne komunikacije proizlazi iz gore navedenih vrednota govornog jezika. Upravo zato, i pedagogija i metodologija primjene verbotonalnog sistema u svim svojim fazama rada koristi vrednote govornog jezika i kod rehabilitacije slušanja i govora, ali i kod usvajanja stranih jezika po verbotonalnom sistemu (Guberina, 2010: 7-12). Polazi se od slušanja i razvijanja govora putem slušanja (Rulenkova, 2011: 17). Temelj verbotonalane teorije je u sposobnostima čovjeka kao cjelovitog bića u kojem neprestano postoji poveznica između tijela i mozga (Guberina, 2010: 12). I prije nego što dijete razvije govor, ono guguće, tepa, drugim riječima proizvodi zvukove u čemu sudjeluje cijelo tijelo te se osim akustičkog razvija i proprioceptivni osjet (Rulenkova, 2011: 17). Govorni glasovi su napeti ili opušteni, dugi ili kratki, brži ili sporiji, različitog intenziteta i tonaliteta, a to sve postoji i u dinamici tijela. Ritam ako takav je najvažniji u usvajanju bilo kojeg jezika bilo materinjeg ili stranog. Dobar govor se usvaja ritmom, on prethodi govoru i harmoniji tijela. Tijelo je najosjetljivije na niske frekvencije, zato je ono nositelj intonacije te se ona

uporabom tijela najbolje uči. Ljudsko tijelo nije samo izvor dobrog razumijevanja fonetskog sustava koji je potreban u produkciji govora, već pomaže i u njegovoj percepciji. Npr. promjena napetosti koja se postiže oblicima tjelesnih ritmova, može pomoći kod bolje percepcije zvučnih i bezvučnih suglasnika te zvučnih i bezvučnih fonema (Guberina, 2010: 7-12).

Još jedan važan pojam u verbotonalnoj teoriji je diskontinuitet. "Diskontinuitet znači da postoji određeni frekvencijski pojas (veličine oktave ili poluoktave) koji je optimalan za određeni glas, drugi frekvencijski pojas možda bi omogućio percepciju glasa suprotne visine ([u] umjesto [i]). Kada mozak percipira samo jedan suglasnik ili samoglasnik preko određenog frekvencijskog područja, ako znamo da se u svakom samoglasniku i suglasniku nalaze svi samoglasnici i suglasnici, onda dolazi do diskontinuiteta. To znači da je mozak u određenom trenutku eliminirao sve ostale foneme" (Guberina, 2010: 13-14).

Možemo reći da je krajnji cilj verbotonalne rehabilitacije ili verbotonalnog sistema uopće, postizanje autokorekcije tj. eliminiranje slušnih i govornih pogrešaka, drugim riječima postizanje određenog diskontinuiteta kada je riječ o slušnim i govornim pogreškama u materinskom ili stranom jeziku (Asp, 2012: 96).

4. Verbotonalna metoda

Početak Verbotonalne metode datira još iz perioda Guberinina studiranja u Parizu, kada je potaknut svojim profesorom, lingvistom Marouzeauom, počeo intenzivno razmišljati o ritmu, intonaciji, intenzitetu, tempu rečenice, pauzi, gestama, mimici, kontekstu situacije, a ponajviše afektivnosti kao važnim dijelovima sintakse i jezika. Tada je nastala lingvistička teorija verbotonalnog sistema (u razdoblju između 1934. i 1939. godine kada je shvatio da analiza intonacije i visina ne odgovara uvijek slušnoj percepciji). Promatranjem kazališnih glumaca primijetio je da se njihova mimika i geste podudaraju s intonacijom i ritmom njihova govora, te da im upravo mimika i geste omogućavaju preciznija intonacijska ostvarenja. Također je kao važan čimbenik uočio i položaj tijela. Svoju teoriju potvrdio je promatrajući svoje studente koji su tijekom učenja francuskog jezika činili sustavne pogreške pa je stoga zaključio da im pravilne intonacije olakšavaju točan francuski izgovor glasova čime je potvrdio vezu između intonacije, ritma i pauza te glasova jezika. O perceptivnim tonalitetima glasova saznao je proučavajući patologiju slušanja. Budući da loše funkcioniranje srednjeg uha utječe na čujnost niskih frekvencija tj. provodnu gluhoću, a loše funkcioniranje unutarnjeg uha na čujnost visokih frekvencija odnosno zamjedbenu gluhoću, Guberina je proveo istraživanje slušne percepcije gluhih. U istraživanju su sudjelovale dvije skupine od 50 ispitanika od kojih su jedni imali provodno, a drugi zamjedbeno oštećenje sluha, iz čijih je rezultata tj. slušnih pogrešaka jedne i druge skupine ispitanika, odredio tonalitete glasova jezika. Tonaliteti se sastoje od visokih i niskih glasova, gdje se glasovi redaju od niskih prema visokima pa tako vokali idu: u, o, a, e, i; a konsonanti: p, b, m, v, l, k, t, š, s, što znači da je [s] najviši suglasnik, a [i] najviši samoglasnik. [u] je najniži samoglasnik, dok su [p, b, m] najniži suglasnici. S obzirom na to da mozak funkcionira pomoću selektivnosti onoga što je važno od onoga što nije važno pa je stoga upravo ta selektivnost tj. filtriranje akustičkih podražaja važna za akustičku percepciju glasova. On zapravo stvara akustički podražaj na temelju prijašnjeg iskustva tj. pamćenja te je upravo zato važan kontekst situacije za razumijevanje jezika i njegovu slušnu percepciju. Budući da niti matematičke niti druge analize prirodnih struktura ne mogu objasniti kako ljudski mozak percipira visinu govornog podražaja, trebalo je osmisliti audiometriju na temelju visine glasova koji grade strukturu riječi. Za ispitivanje praga čujnosti koristio je frekvencijski raspon za najniže glasove od 100 do 200 Hz, sve do najviših glasova u rasponu od 6400 do 12800 Hz, te je zbog lakoće korištenja ove audiometrije i na drugim jezicima, izabrao logatome: *mumu, bubu, vovo, lala, keke, titi, šiši i sisi*, gdje frekvencijske visine rastu od najnižeg *mumu* do najvišeg *sisi.* Ova audiometrija pokazuje razinu prepoznavanja logatoma govora, s obzirom na to da se ova audiometrija temelji na visini riječi, a riječ na latinskom znači *verbum*, ona je dobila naziv verbotonalna audiometrija, što se kasnije prenijelo na cijeli verbotonalni sistem. U tom se razdoblju Guberina najviše bavio pitanjem izgovora glasova na stranom jeziku kod odraslih osoba urednoga sluha. Uočio je da

odrasle osobe urednoga sluha rade tzv. sustavne zamjene pa tako Hrvati ili Srbi percipiraju francuski [y] kao [i] tj. kao visoki samoglasnik, dok [oe] percipiraju kao [e], koji su oboje visoki samoglasnici. S druge strane, učenici čiji materinski jezik nije hrvatski već npr. ruski ili talijanski, francuski [y] čuju kao [u], a [oe] kao [o] tj. niske samoglasnike. Iako su obije osobe urednog sluha. Zbog toga je Guberina tražio optimalne frekvencije glasova ili tzv. optimale glasova. Pomoću oktavnog filtra shvatio je da ograničena frekvencijska područja od jedne oktave, omogućuju razumijevanje određenog glasa govora, neke riječi ili rečenice. Npr. *mu* se najbolje percipira u rasponu od 200-400 Hz, dok se *si* najbolje percipira u rasponu od 6400-12800 Hz. Na svim ostalim oktavama on se percipira drugačije pa se tako *si* na oktavi od 1600 do 3200 Hz percipira kao *ci*. No, prema Guberini, svaki samoglasnik sadrži sve samoglasnike, dok svaki suglasnik zapravo sadrži sve suglasnike, stoga naš mozak treba napraviti odabir određenog glasa i percipirati samo njega, u ovom slučaju može ga se nazvati fonemom. Mozak zapravo treba maknuti dio frekvencija koje sadrži izgovoreni glas, a uredan sluh nam ne jamči da će mozak to ispravno učiniti. Upravo zbog toga, prva primjena verbotonalne metode bila je kod učenja stranog jezika, posebno francuskog. U toj primjeni najveću važnost imali su intonacija i visina glasova te pristup jeziku kao govoru u komunikaciji**.** Iz primjera beba i male djece, Guberina je shvatio da ritam, mimika i gesta proizlaze iz situacije pa tako djeca (tj. bebe) da bi progovorila, prvo moraju biti u određenoj situaciji. Iz te situacije proizlazi ritam, geste, tepanje i intonacija, a to se neće izgubiti niti u odrasloj dobi. Upravo će zbog različitih situacija u kojima su korištene, intonacija, ritmova, mimike i gesta, riječi koje djeca rabe nakon prve godine života ili kasnije, imati mnogo različitih značenja. Zajedno s Paulom Rivencom razvio je Strukturalno-globalno-audio-vizualnu metodu za učenje stranih jezika. U tu su metodu uključili percepciju govora, strukturu i fonetsku korekciju (Guberina, 2010: 38-46).

Na stvaranje ove metode utjecale su teorije Nikolaja Trubetzkoya koji je istaknuo da je fonološki sustav danog jezika poput sita kroz koje prolazi sve što čujemo. U njemu ostaju prepoznatljiva obilježja koja pridonose identifikaciji fonema; ostalo se ili ignorira, ili koristi u pragmatične ili izražajne svrhe. Trubetzkoy je tvrdio da ovaj način analiziranja onoga što čujemo - a koji, nakon potpunog usvajanja materinskog jezika postaje automatskim -, također koriste i učenici koji uče drugi tj. strani jezik. Prema njegovoj teoriji, učenici su gluhi na zvukove stranih jezika koji ne postoje na njihovom materinskom jeziku. Stoga, VTM predlaže da stvarna gluhoća kao i fonološka gluhoća imaju zajedničke karakteristike i tretmane. Uzimajući ove ideje kao polaznu točku, Guberina utvrđuje da je percepcija u središtu učenja izgovora i da mora prethoditi proizvodnji (García, 2018: 260-261).

5. Audiovizualno globalnostrukturalna metoda (AVGS)

Audiovizualna globalnostrukturalna metoda nastala je proučavanjem govorne misli tj. govornoga jezika (Guberina, 2010: 100). Učenje drugog tj. stranog jezika najlakše je djeci do pet godina starosti. Ako takvu djecu stavimo u vrtić zajedno s djecom kojima je materinji jezik različit od njihovog, ona će taj strani jezik usvojiti s istim ritmom i intonacijskim obrascima, naglaskom i govorom tijela kao i djeca izvorni govornici toga jezika. Ono što je posebnost takvog pristupa je da će djeca neizvorni govornici, u okruženju djece izvornih govornika, prije naučiti intonaciju i ritam određenog stranog jezika nego same foneme tog jezika. Također, učit će iz situacija koje imaju značenje. Iz same situacije tj. konteksta će naučiti značenje određene riječi ili fraze bez da im je netko posebno objašnjavao značenje te određene riječi ili fraze (Asp, 2006: 119-120). Ferdinand de Saussure, prvi je naglasio važnost povezanosti produkcije i percepcije govora koja se ponovno pretvara u percepciju, te je time u jezik uveo dijalog kojeg možemo pronaći jedino u govornom jeziku. Njegov je put nastavio Charles Bally, otkrivši bogatstvo jezika preko njegove afektivnosti. S druge strane, eksperimentalna fonetika proučavala je jezik na temelju percepcije slušanja povezanom sa značenjem, istaknuvši tako važnost govornog jezika. Tako je preko lingvistike i psihologije naglašena važnost govornog jezika, strukture, afektivnosti, podražaja, sustava, značenja i zvuka. Razvojem lingvistike, pedagogije i psihologije, došlo je do spoznaje da učinkovite metode učenja stranih jezika zahtijevaju audiovizualna sredstva, jer se govorni jezik percipira i okom i uhom (Guberina, 2010: 100-103) Pisani jezik se bavio trećim licem, dok je zanemarivao prvo i drugo lice tj. dijalošku formu koja je sama po sebi prisutna u govornom jeziku (Guberina, 1967: 5). Laboratoriji s magnetofonima pomogli su u otklanjanju ograničenja “direktne” metode, jer je učenik bez teškoća mogao vježbati gramatiku u strukturalnom obliku. No, tijekom provedbe laboratorijskih tečajeva, uvidjeli su problem učenja stranih jezika slušanjem, jer tijekom takvog bi podučavanja nastale teškoće izgovora glasova stranog jezika tj. u reprodukciji glasova stranog jezika koji se slušaju izravno ili uz pomoć tehničkih pomagala, jer samo slušanje i mehaničko reproduciranje stranog jezika za ispravan izgovor i tečan govor, nije dovoljno. Proučavajući ritam i intonaciju, probleme slušanja i afektivnosti govora, pokušali su napraviti metodu učenja stranih jezika koja vodi računa o društvenom djelovanju jezika, procesima gledanja i slušanja te o strukturi koja organizira jezik i omogućuje cerebralnu integraciju (Guberina 2010: 100-103, Guberina, 1965: 6).

Mozak, kao i jezik i njegova društvena uloga su strukture. Sam jezik je veza čovjeka i prirode, čovjeka kao individualca i njegove društvene pojave. Osim toga naša osjetila, mozak, percepcija pa i govor, djeluju po principima strukture. Govor se može percipirati pomoću oka (kroz gestu i stvarnost) i uha. U gledanju, osim mozga, sudjeluje cijelo tijelo, a isto vrijedi i kod slušanja. Uho kao najvažnije

osjetilo slušanja samo je jedan dio u strukturi slušanja. Postoji lanac koji logično povezuje sve elemente, od vanjskog podražaja pa sve do mozga. U tom lancu najvažniji su osjetilni organi, a među njima je uho najvažnije za učenje stranog jezika, jer upravo pamćenje zvučnog signala koje je simbol za neki predmet, prolazi najprije uhom. Nakon toga se slušanje i razumijevanje oblikuje u mozgu. On pomaže uhu u ekonomičnom dijelu s vrlo malo jedinica, on zapravo odstranjuje mnoge fizičke jedinice koje uho prima. Čovjekovo su uho i mozak tako razvijeni za razumijevanje cjelina s vrlo malo elemenata. Mozak percipira zvukove, intonaciju, riječi i rečenice koje su frekvencijski vrlo ograničene, ali dopiru u širokom frekvencijskom spektru kojeg stvaraju zvukovi, intonacije i ritam, jer iako uho može čuti frekvencije i do 2000 Hz, slušajući govor, do mozga prenosi samo ograničeni frekvencijski raspon tj. broj frekvencija. Mozak, uz psihološke zakonitosti, svojim ritmom i strukturama upravlja i raspoređuje podražaje koje mu šalje uho i cijelo tijelo. Mozak uvijek djeluje kao cjelina u percepciji, integraciji i emisiji podražaja. Osim toga, postoji i tzv. integracijsko vrijeme svakog glasa, riječi, rečenice i fonetske skupine. To je psihološko vrijeme ili vrijeme strukturiranja. Ono se mora razlikovati od fizičkog vremena. Fizičko vrijeme je vrijeme u kojemu sve teće tj. kreće se, iz njega se ništa ne može izdvojiti. Integracijsko vrijeme pak ovisi o strukturalnim zakonitostima po kojima vrijeme kao takvo nema vrijednost već potiče strukturu koja ima vlastito vrijeme. Upravo zato je moguće percipirati glas, riječ ili rečenicu onda kada ih u fizičkom vremenu više nema. Poruke, sadržaji i kontekst tj. situacije koje smo već shvatili, pomažu nam da shvatimo ono što slijedi (riječi), a kontekst nam pomaže da shvatimo druge riječi. Tijekom tog procesa mnogi oblici nisu prisutni sa svojim pravim značenjem nego postaju prisutni upravo zbog tijeka misli, ideje i značenja. Zbog toga neprekidno pažljivo slušanje svakog pojedinog glasa i riječi neće dovesti do brzog razumijevanja. Kada govorimo materinskim ili nekim drugim, dobro usvojenim jezikom, neke ćemo riječi usvojiti ranije, a druge kasnije, neovisno o njihovu pojavljivanju u fizičkom vremenu, budući da je smisao tih riječi tijesno vezan uz riječ koja nosi značenje, zato lingvističke poruke percipiramo u skupinama riječi, preskačući ostalo, jer to možemo razumjeti zahvaljujući poznavanju samog jezika kojim se služimo. Taj se odabir odvija na razini naše svijesti te nam omogućuje brzu govornu integraciju. Kada na primjer nekoga sretnemo s kime nam se baš i ne da provoditi vrijeme, a ovaj nas je pozvao na kavu pa mu kažemo: „Da, da doći ću.”, ali uz duge pauze i intonaciju koja izražava negativan stav, većinu smo poruke tada izrazili intonacijom i pauzama, dok je samo manji dio vremena bio potrošen na foneme, a poslali smo jednaku ako ne i jasniju poruku da ne želimo otići s tom osobom na kavu. Iz toga vidimo da afektivni govor štedi vrijeme upravo zbog bogatstva intonacijskih inačica i značenja, iako se obično misli da je za njega potrebno mnogo vremena. Upravo ta afektivnost, tj. postupci bogati afektivnošću u nastavi stranih jezika potrebni su zbog strukturalnog funkcioniranja mozga, oka i uha te psihološkog vremena pri slušanju i razumijevanju (Guberina, 2010: 104-106).

5.1 Strukturalni elementi govora

Osnovna jezična funkcija je društvena komunikacija, a njegov govorni oblik je sa svojim osnovnim sastavnicama (zvukom, intonacijom, ritmom, intenzitetom, vremenom i pauzom) njegov strukturalni temelj. S obzirom na to da zvuk sam po sebi nema nikakvo značenje u jeziku osim komunikacijsko, zvučni signal mora nositi neko značenje. Razumijevanje značenja, s druge strane, ne smije narušiti govornu strukturu jezika, jer bez nje prava funkcija jezika, dijalog među ljudima i ljudske reakcije na stvari, ne bi bili mogući. Strukturalno djelovanje jezika možemo uočiti kroz djelovanje svih jezičnih elemenata i konteksta koji onda dijalogom omogućuju brzo slušanje i razumijevanje (Guberina, 2010: 107-113).

Prema Guberini (2010: 107-113) elementi govornog jezika su:

1. Intonacija

Element je govornoga jezika koji nastaje iz glasovne strukture. Ona je uz ritam osnovni element izgovora te povezuje dijelove rečenice. Zvukovi, intenzitet frekvencija, napetost, pauza i rečenično vrijeme, dijelovi su intonacije. Naše tijelo intonaciju osjeća mozgom, jer ono odgovara na niže od vibracija govornog područja (300 - 3000 Hz). Na nju smo osjetljivi ne samo zbog materinskog jezika, već i zbog osjetljivosti našeg tijela na niske vibracije.

2. Situacija (kontekst, značenje i dijalog)

Iako jezikom možemo izraziti situacije, njime ne možemo izraziti sinteze i strukture koje se nalaze u stvarnosti. Upravo zbog toga u leksičkom izričaju koristimo geste i pokrete. Budući da je stvarnost koju izražavamo riječima, govornim organima, sastavljena od puno elemenata zbog kojih mozgu treba određeno vrijeme za njihovu integraciju, kontekst je taj koji omogućuje tu brzu integraciju. Što je bolje smišljena određena situacija, to će bolje biti izraženi različiti konteksti tj. različite stvarnosti pomoću njega. On je važan onda kada zamjenjuje rečenice koje se upravo zbog njega ne trebaju ponavljati pa stoga svaka iduća rečenica može biti skraćena.

Kontekst je usko vezan uz značenje. Kada slušamo neku rečenicu, možemo i ne ćuti cijelu rečenicu, ali kontekst ostaje te iz njega možemo izvesti značenje, iako kontekst i značenje nisu isto te značenje dozvoljava izostavljanje konteksta. To znači da ako se značenje shvati, dijelovi konteksta se mogu izostaviti. Moguće je, dakle, izabrati ono što je optimalno tj. ono najvažnije što je govornik ili tekst htio reći, jer naš sugovornik uvijek daje više značenja te mogućnost izbora. No, uglavnom ne slušamo da bi nekoga čuli, već da bi na njegov izričaj, sugovorniku nešto replicirali tj. odgovorili. Stoga mi mislimo i govorimo u dijalozima. Govor je uvijek dijalog, zato je i brz te je brza njegova integracija.

3. Klišeji

Osim dijaloga, sredstvo brze integracije su i klišeji. Oni su stalno prisutni u govoru te ubrzavaju komunikaciju, pomažući nam da shvatimo neku misao i prije no što će biti izrečena. Možemo reći da na govor tj. ubrzavanje govorne integracije, djeluju kao i kontekst, jer se pomoću njih privikavamo na brz tempo koji uvode pa kasnije u istom tempu integriramo izraze koji slijede.

4. Gramatika - jezični oblici u funkciji strukture brzog slušanja

Gramatika postoji kako bi mogli izostaviti pauze i skokove. Budući da je govor uvijek dijalog, u pojedinim se trenucima gramatika može izostaviti. Npr. ako pitamo: „*Što ste jučer radili?",* a odgovor je: „*Bili smo u knjižnici."* Mi slušamo samo ono što je važno tj. ono što nismo znali prije, dok ovaj dio rečenice koji smo očekivali postaje pauza. To nam pomaže da se bolje pripremimo za ono što slijedi: „*u knjižnici"* , kako ne bi došlo do zasićenja. Tako nam deklinacije i prijedlozi koji stoje uz određene padeže pomažu da slušamo s manje pažnje tj. da ne slušamo sve foneme jedne riječi ili sve riječi jedne rečenice. Oni omogućuju skokove i pauza važne za brzo slušanje i razumijevanje. Pauzama govornik najavljuje slušatelju važnost riječi koja slijedi. Što se riječ češće pojavljuje, pauza postaje sve kraća. Zbog toga gramatika koja se uči pomoću struktura, stalnim ponavljanjem, omogućuje učeniku brzo razumijevanje i bez pauze kao da se radi o nečemu poznatom. Budući da ona ne donosi niša novo i neočekivano, brzo se percipira i pamti i upravo zato ima primarnu funkciju u slušanju i integriranju jezika. Možemo reći da postoji kako bi omogućila brzo slušanje govora. Dok se uči, gramatika nekog stranog jezika trebala bi se učiti strukturalno i globalno, bez prevelikog vezivanja samo na nju kako nam se ne bi dogodilo da se ne možemo odvojiti od nje i krenuti dalje u jezik, ona samo „skraćuje" put slušanju.

5.2 Primjena AVGS-a u tečajevima jezika

Osnovni činitelji u procesu učenja stranog jezika su: intonacija i situacija te društvene i afektivne motivacije. Intonacija i situacija moraju biti izražene govornim jezikom. Trebalo bi koristiti situacije u kojima se nalazi suvremeni čovjek, te tečaj mora biti napisan govornim jezikom koji je temelj svakom jeziku, jer se pomoću njega najlakše uči čitati i pisati. Po ovoj metodi, govorni se jezik (izgovor) uči prije svega ostalog kao govorni jezik, a tek kasnije kao govorni i pisani jezik (Guberina, 2010: 113). Prije nego što počnu pisati, učenici moraju imati znanje govora, a time i izgovora (percepcija i proizvodnja). Počinjanje pisanim jezikom ili kombinirajući oba sustava, pruža lažnu sigurnost koja će paradoksalno negativno uvjetovati izgovor i, općenito, cjelokupno učenje J2. VTM ističe da je pogrešno korištenje pisanja u ranim fazama učenja. Kad učenici čitaju, ne slušaju, a to im narušava perceptivnu vještinu. Skok s govornog na pisani jezik relativno je jednostavan, ali ne i obr-

nuto (García, 2018: 261-262). Na naprednijem stupnju učenja, govorni se jezik bolje prima i obogaćuje pisanjem različitih sastavaka i čitanjem različitih tekstova. Pisati prije nego što je usvojena akustička cjelina jezika ili prevoditi prije nego što je usvojeno značenje naučeno iz slike i zvuka, znači razoriti bit i strukturu jezika. Termini globalno i strukturalno označavaju teoriju nastave stranih jezika temeljenu na vezi između situacije, slike, konteksta. S obzirom na to da se tijekom učenja prema ovoj metodi, koriste audiovizualna sredstva, dobila je naziv *strukturalnoglobalna audiovizualna metoda* (Guberina, 2010: 113-114). Ona koristi zvučne snimke te u svakoj lekciji 10 do 20 sličica ispod kojih se nalazi dijalog. Težina lekcija se postepeno povećava od jednostavne prema težoj. Prva razina sastoji se od 15 lekcija ili situacija te se u ranoj fazi učenja slušanju posvećuje čak do 60 sati, bez ikakvog pisanja ili čitanja. Nakon prvih 60 sati uvodi se pisanje i čitanje riječi koje su se koristile u dijalozima tijekom slušanja lekcija. Kao i kad djeca uče materinji jezik, ako se i ovdje pokret koristi za učenje stranog jezika (Asp, 2006: 122). Sama metoda se sastoji od tri dijela: skeča, gramatičkih struktura i fonetskih vježbi ili gramatike u slikama (Guberina, 2010: 113-114).

5.2.1 Skeč

Skeč prikazuje prvu fazu učenja stranog jezika prema SGAV-u, a sastoji se od slika i teksta koji opisuje sliku tj. situaciju koja je glavni dio ove metode. Slika se koristi jer se njime najlakše povezuje zvuk i njegovo značenje. Upravo onako kako i dijete uči kada uči materinji jezik, najbolji način traženja izraza za neku stvar u prvoj fazi učenja jezika je vidjeti taj predmet te ga potom imenovati. Isto se događa i kod učenja stranog jezika, jer je učeniku isprva nepoznato značenje zvučnog signala, ali se on može prema strukturalnim obilježjima jezika razumjeti kroz slike koje prikazuju situaciju. Učenika se potiče na povezivanje značenja sa slikom i zvukom s magnetofona. Time se zvučni signal vezan uz određenu situaciju, brzo usvaja. Tijekom daljnje primjene ove metode, slika se ukida, jer će zvučni signal sada biti usvojen i bez slike (Guberina, 2010: 115-117, Guberina, 1965: 16).

5.2.2 Učenje gramatike

U drugoj se fazi uči gramatika stranog jezika i to kroz dijalog te se već u prvim vježbama uvježbava najosnovnije i najučinkovitije oblike govornog jezika: sve upitne zamjenice, kombinaciju zašto - zato ili trajni prezent u engleskom. I kod učenja gramatike, također koristimo slike i to kako bi prikazali sličnosti i razlike u strukturi jezika. Upravo stoga, poseban dio svake gramatičke vježbe je gramatika u slikama**,** gdje se gramatički oblici daju u malim situacijama koje se lako mogu zamijeniti tj. primijeniti u drugim situacijama, dok se na kraju izvode vježbe bez slika. Kad se u razredu obrađuje novo gradivo (vježba), učitelj bi treba koristiti već obrađene gramatičke cjeline u novim situacijama, jer se nova gramatička progresija nadovezuje na ono prije naučeno. Gramatika se uči u strukturama, jer se

tako najlakše i najbrže uopćava, jer ako osoba stalno mora razmišljati o konstrukcijama i pravilima, ne može slijediti razgovor, niti govoriti strani jezik (Guberina, 2010: 117-118).

5.2.3 Učenje izgovora

Kod učenja stranog jezika prema Guberini, izgovor je osnova, jer će učeniku upravo dobar izgovor i percepcija, omogućiti da prepozna i razumije neku riječ na stranom jeziku koja je bila upotrijebljena kao njegov strukturalni element. S obzirom na to da je glavni princip AVGS metode govorni jezik, prema ovoj metodi, strani jezik se usvaja kroz govorni jezik auditivnim putem tj. zvukom. No, to i nije tako jednostavno, jer strukturalno slušanje materinjeg jezika na tom putu stvara prepreke. Osnovna karakteristika strukturalnog slušanja je selektivnost**,** iz čega proizlazi druga karakteristika SGAV-a – reduciranost**.** Nakon nje slijedi ekonomičnost. Strukturalno slušanje znači prepoznavanje informativnih dijelova signala u stranom jeziku od onih redundantnih. Suprotno tome, traženje jednakih oblika oblicima materinjeg jezika, dovodi do sustava grešaka. Stoga, učenik mora razviti novu strukturu slušanja te u zvučnom signalu stranog jezika prepoznavati nove oblike tj. otkrivati koji su dijelovi signala informativni, a koji redundantni. Ako osoba tijekom tog procesa primijeni pogrešan kod, kod materinjeg jezika, onda dolazi do tzv. semantičke buke. Tu si treba postaviti pitanje: Koji su to postupci kojima se može razviti nova struktura slušanja te na njezinoj osnovi nova struktura izgovora karakteristična za strani jezik koji učimo? Odgovor je navođenje učenika da otkrije novu strukturu pomoću optimalnih uvjeta u kojima će u govornom signalu uočiti njegove informativne, strukturalne dijelove čime će doći do transfera slušanja na novo područje. Iako će u tom procesu vjerojatno doći do razbijanja globalnosti kao još jedne od karakteristika ove metode učenja stranog jezika, gdje Guberina na jezičnu strukturalnost gleda kao na nešto cjelovito tj. na povezanost svih njezinih sastavnica, ipak će se na kraju govorni izričaj vratiti u globalnu govornu komunikacijsku situaciju pa stoga vidimo da se kroz usvajanje izgovora po ovoj metodi, ostvaruju četiri temeljna principa verbotonalne metode: strukturalnost, globalnost, optimalnost i transfer (Horga, 2014: 126-127).

5.3 Fonetska korekcija

Važnost učenja izgovora stranog jezika mijenjala se tijekom povijesti. Učenici često intuitivno najviše pažnje pridaju gramatici tj. morfologiji i sintaksi stranog jezika jer shvaćaju da komunikacija počiva na značenju. Iz toga proizlazi da je svima zapravo prihvatljivo da se leksik („semantika") dvaju jezika razlikuje pa se zato učenje stranog jezika izjednačava s učenjem stranih riječi napamet. No, postoji više razloga zbog kojih učenici, a i učitelji zanemaruju učenje izgovora: linija manjeg otpora pogotovo ako treba savladati artikulacijski različite glasove onima koje poznajemo iz vlastita materinskog jezika, mišljenje da je komunikacija moguća i dovoljno dobra unatoč lošem ili krivom

izgovoru, te činjenica da mnogi nastavnici ni sami nemaju dobar izgovor na stranom jeziku kojeg podučavaju pa nisu niti svjesni grešaka koje rade njihovi učenici ili ih ne znaju ispraviti. Upravo zato dolazi do smanjenog interesa za fonetsku korekciju izgovora. Fonetsku korekciju u materinskom jeziku možemo definirati kao učenje drugog dijalekta od onoga kojim govorimo (bilo da je to standard ili neki drugi dijalekt) ili kao ispravljanje manjih izgovornih nepravilnosti kao što su u hrvatskom umekšavanje glasova š, ž ili ne razlikovanje glasova č i ć. U fonetsku korekciju se ne ubraja rješavanje govornih mana kao rotacizam, sigmatizam, tetizam itd, jer tome služi logopedija (Mildner, 1999: 1). Do fonetske korekcije u stranom jeziku dolazi ako učenik neki glas stranog jezika loše izgovara (Guberina, 2010: 187). Učenje izgovora drugog dijalekta materinskog jezika i savladavanje izgovora stranog jezika temelje se na istim principima (Mildner, 1999: 1). Kao i u svemu drugome, postoji više metoda fonetske korekcije izgovora, no budući da se ovaj rad temelji na načelima verbotonalne metode mi ćemo se usredotočiti na korekciju izgovara upravo prema njenim načelima.

Kako bi nastavnik prepoznao grešku u učenikovu izgovoru, mora poznavati barem osnove fonetskog opisa učenikova materinskog jezika te ciljanog jezika, jer će time osim prepoznavanja greške moći tu grešku i usporediti s ciljanim izgovorom te upotrijebiti odgovarajući postupak korekcije. Same greške ne događaju se slučajno, već za svaki jezik postoje očekivane sustavne greške koje se mogu pojaviti tijekom učenja određenog stranog jezika (Mildner, 1999: 3) (više o tome govori sljedeće poglavlje).

Postoji nekoliko važnih karakteristika fonetske korekcije po verbotonalnoj metodi, a polazište je individualiziran pristup učeniku i njegovu sustavu grešaka. Uvijek se polazi od onoga što je u izgovoru dobro pa se stoga također kreće od optimalnih ka neoptimalnim uvjetima (Mildner, 1999: 3). Optimalan položaj glasa postiže se pomoću intonacije, ritma, glasovnog okruženja i napetosti (Vuletić, 1965: 22). Pod glasovnim okruženjem misli se na susjedne glasove onome glasu kojeg ispravljamo. Korigirani se glas nalazi u optimalnom okruženju ako su glasovi oko njega bliski cilju to jest glasu kojeg želimo dobiti korekcijom. Druga karakteristika fonetske korekcije po VTS-u se odnosi na mjesto u riječi i rečenici. Najnapetijim mjestom u riječi smatra se početno mjesto pa zatim na početku naglašenog sloga u višesložnim riječima. Isto tako i početno mjesto u rečenici i mjesto naglaska, napetiji su od svih drugih mjesta u rečenici. Budući da što je glas viši to je napetiji, ako se glas želi povisiti za to su prikladna napeta mjesta u riječi ili rečenici. (Mildner, 1999: 5-7). Posebna važnost se pridaje intonaciji, ritmu, situaciji, motorici i tjelesnom izrazu. Ponajprije se želi postići dobar ritam i intonacija rečenice koja sadrži problematičan glas, tada se uključuje transpozicija dijaloga i dramatizacija, a ako i tada ne uspijemo doći do pravilnog izgovora, pokušavamo postići da ga osoba usvoji nekako nesvjesno, usput, koristeći tjelesnu napetost koja odgovara napetosti tog problematičnog glasa (Guberina, 2010: 187). Silazna intonacija se poistovjećuje s opuštenošću, dok se uzlazna intonacija

izjednačava s napetošću. Nastavnik sam može mijenjati svoj izgovor, mijenjajući napetost glasa koji izgovara (Mildner, 1999: 17). Npr. ako [s] koji je visok glas ne izgovara dovoljno visoko, možemo mu dodati glas [i] koji je još viši od [s]. Možemo također koristiti određeni tip intonacije za bolji izgovor određenog glasa stranog jezika, silaznu intonaciju za bolje izgovaranje i percepciju niskih glasova kao [o], [u], [v] ili [b] ili uzlaznu intonaciju za bolji izgovor i intonaciju visokih glasova kao [i], [s] ili [y]. Osim tog, možemo poboljšati izgovor nekog glasa i ako pokret tijela prilagodimo drugom glasu koji je oblikom sličan teško izgovorljivom glasu te sličnošću oblika olakšati izgovor teško izgovorljivog glasa npr. ako netko umjesto [y] izgovara [i], glas [y] se može smjestiti pored nekog labijalnog suglasnika [p], [b], [m] (Guberina, 2010: 187). Opuštenost tijela može pridonijeti opuštenom / nižem izgovoru dok će glas biti viši / napetiji ako je i tijelo napetije, dok će pokreti rukom ili nogom pomoći u naglašavanju jedinstvenosti pokreta, što je važno kod glasova lj i nj naprimjer (Mildner, 1999: 7). Ako želimo testirati koliko je učenik usvojio određeni glas tada ga stavljamo u neoptimalan položaj tj. u neoptimalne rečenice, ako učenik i tada uspije prepoznati i korektno izgovoriti glas koji smo od njega tražili, možemo reći da ga je u potpunosti usvojio (Vuletić, 1965: 22).

Prilikom fonetske korekcije izgovora treba dijagnosticirati greške kroz kratak inicijalni razgovor. Greške možemo podijeliti na globalne (one koje se odnose na ritam i intonaciju rečenice, te na greške u izgovoru određenih glasova. Ako učenik radi greške oba tipa onda prvo treba ispraviti globalne greške tj. ritam i intonaciju te tek nakon toga raditi na izgovoru pojedinačnih glasova. Korekcija uvijek mora završiti rečenicom, jer učenik mora imati osjećaj cjeline čak i ako izolirani glasovi nisu u potpunosti savladani. Osim toga, glasovi se nikada ne ispravljaju istodobno, ako se na određenom satu ispravlja više glasova, tada to moraju biti srodni glasovi te se trebaju ispravljati jedan iza drugoga, a ne naizmjenično. Između izgovaranja modela (nastavnika) i učenikova ponavljanja za njim treba proći što kreće vrijeme, bez komentiranja ili dodatnih uputa. Upute se trebaju dogovoriti nas početku sata, prije početka same korekcije. Trebalo bi također izbjegavati riječi koje su slične u materinjem i stranom jeziku učenika. Na kraju, nastavnik bi stalno trebao davati povratnu informaciju učeniku o njegovu izgovoru na stranom jeziku, ali bez opisivanja greške ili željenog izgovora (Mildner, 1999: 7-8).

Fonetska korekcija se, ovisno o tipu greške koja se ispravlja, radi pomoću aparata SUVAG koji se temelji na verbotonalnoj metodi te se može primijeniti kako na rehabilitaciju govornih poteškoća tako i na učenje stranih jezika (Guberina, 2010: 187).

Elektroakustički aparat SUVAG za korekciju izgovora sastoji se od niza filtara pomoću kojih se bira željeno frekvencijsko područje potrebno za otklanjanje određenog problema te tzv. D - kanala kroz koji se signal propušta bez filtriranja (Mildner, 1999: 9).

Filtri elektroakustički aparati SUVAG za korekciju izgovora su sljedeći:

1. nisko propusni filtar do 150 Hz - optimala ritma
2. nisko propusni filtar do 300 Hz - optimala intonacije
3. dva pojasna diskontinuirana područja s graničnom frekvencijom 400 - 800 i 2400- 6400 Hz naziva optimala opće razumljivosti ili generalna linija
4. različiti oktavni filtri 75 - 12800 Hz - optimale pojedinih glasova

Proces ispravljanja izgovora pojedinog glasa obavlja se na rečenici kroz sljedeće etape (Horga 2014:127-128, Mildner, 1999: 10):

1. slušanje rečenice kroz linearni direktni kanal
2. slušanje rečenice kroz optimale za intonaciju i ritam (nisko propusne filtre) - slušanje uz ponavljanje intonacije i ritma i ponavljanje razumljivih segmenata
3. slušanje rečenice kroz nisko propusni filtar (do 300 Hz) i visoko propusni filtar (2200 -12800 Hz) - postupno dodavanje visoko propusnog filtra uz ponavljanje intonacije i ritma i razumljivih segmenata
4. karakteristici 3. etape dodaje se propusni filtar, optimala za glas koji se ispravlja
5. samo pojasni filtar, optimala za glas koji se ispravlja
6. optimali za glas koji se ispravlja dodaje se direktni kanal
7. samo direktni kanal

Ovim postupcima postiže se niskom stimulacijom opća slušna osjetljivost učenika i prenose optimale za ritam i intonaciju (globalna prozodijska svojstva stranog jezika) kroz nisko propusne filtre, postiže se transfer slušanja za učenika uobičajenog područja za materinji jezik isključivanjem govornog područja od 300 do 3000 Hz. Optimalom određenog glasa u pojasnom filtru prenosi se strukturalna informacija o tom glasu te dolazi do transfera slušanja s frekvencijskog područja za materinji jezik na novo područje srodno glasu stranoga jezika, što je i cilj postupka (Horga, 2014: 127-128).

5.4 Sustav grešaka

Poznato je da govornici određenog materinskog jezika čine karakteristične pogreške izgovora u nekom stranom jeziku (Mildner, 1991: 165). Guberina navodi da učenici tijekom usvajanja stranog jezika kao rezultat psiholingvističkog konteksta stranog i materinjeg jezika u svijesti govornika , razvijaju tzv. dinamički sustav stranog jezika. To Guberina naziva međujezik ili prijelazni dijalekt, a on je određen stupnjem stranog naglaska. Različiti jezici u dodiru stvaraju različite sustave. Razlog

stvaranja novog sustava nakon dodira dvaju jezika je slušanje stranog jezika prema fonološkim principima materinjeg jezika. Rezultat toga je učenikovo odstupanje u izgovoru od izvornog govornika ili strani naglasak. Odstupanja u izgovoru više govornika istog prvog jezika (J1) koji uče isti drugi ili strani jezik (J2) Guberina naziva sustav grešaka (Horga, 2014: 125) Izgovor je kod učenja stranog jezika važan zbog toga što čovjek govorom izražava svoja razmišljanja i stavove, psihička stanja i emocije. Naše emocionalno stanje vrlo je bogato te stoga govorni mehanizmi moraju biti vrlo spretni kako bi ga pretvorili u prepoznatljivu formu. Osim toga mi se govorom identificiramo s društvom u kojem živimo pa nam dobar izgovor u tome može jako puno pomoći. Također s obzirom na to da se često ne nalazimo u idealnim komunikacijski uvjetima, dobar će nam izgovor uvelike pomoći i u prijenosu informacija u otežanim komunikacijskim uvjetima te će održati pažnju slušatelja na sadržaju govora (Horga, 1974: 85-91).

Za vrijeme nastavnog procesa važno je učeniku dati tzv. optimiziran zvučni signal, kako bi tijekom razvoja nove strukture slušanja otklonio sustav grešaka. AVGS metoda to postiže na dva načina, tako da nastavnik modificira tj. nijansira svoj izgovor tako da istakne one dijelove govora tj. govornog signala koje učenik inače ne prepoznaje u nemodificiranom govoru, a predstavljaju strukturalni oblik u tom određenom stranom jeziku. Drugi način, koji zapravo predstavlja posebnost ove metode poučavanja stranog jezika, jest uključivanje elektroakustičkih aparata u proces učenja stranog jezika s istim ciljem oblikovanja govornog signala. Pomoću tih aparata (SUVAG) moguće je napraviti izbor frekvencija i intenziteta koji će omogućiti učeniku da "pročuje" one karakteristike jezika koje su za njegov pravilan izgovor važne, te da eliminira one koje nisu važne. Tu dolazi do filtriranja govora i isticanja njegovih strukturalnih dijelova. Iako bi filtriranje govornog signala izvornom govorniku davalo osjećaj buke, ipak takav će signal učeniku stranog jezika biti informativna, dobro oblikovana obavijest tzv. optimala. Na primjer govor na 150 Hz u nisko propusnom filtru predstavlja nerazumljivo mumljanje, ali je ono informativno iz pozicije ritma te stoga predstavlja njegovu optimalu. Stoga možemo reći da buka kao takva u informativnom smislu nije određena fizičkim karakteristikama govornog signala, već namjerom izvora obavijesti. Izvor obavijesti ovdje je nastavnik koji je osim toga i kriterij za prenošenje informacija i kada. Oblik akustičkog signala koji prenosi najinformativniji dio obavijesti o karakteristikama govornog zvuka je optimala (Horga, 2014: 127). Osim pojma optimala, važno je definirati i pojam visinska optimala glasa koji označava ograničeni frekvencijski pojas (najčešće od jedne oktave) koji je dovoljan za prepoznavanje određenog glasa, a nužan da bi se određeni glas razlikovao od ostalih (srodnih) glasova. Ona se koristi u korekciji izgovora pomoću SUVAG aparata, gdje visina glasa odgovara napetosti glasa što znači da su najviši glasovi i najnapetiji. Ovisno o frekvencijskom području njihove optimale, glasove dijelimo na:

- visoke (optimala između 3200 - 12800 Hz)

- srednje visoke (optimala između 1200 - 3200 Hz)
- srednje (optimala između 800 - 2400 Hz)
- srednje niske (optimala između 300 -1200 Hz)
- niske (optimala između 150 - 400 Hz)

Prema tome od kojih se glasova pretežno sastoje, riječi svrstavamo u ovih pet kategorija (Mildner, 1999: 4-5).

6. Usporedba fonoloških sustava hrvatskog i slovačkog jezika

6.1 Hrvatski jezik

Hrvatski je jezik slavenskog podrijetla zapadno južnoslavenske podskupine indoeuropske jezične porodice koji se kao i ostali slavenski jezici razvio iz praslavenskoga. Hrvatski je jezik službeni u Republici Hrvatskoj i jedan od službenih jezika u Bosni i Hercegovini, a materinji je jezik i više od 5,5 milijuna ljudi (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje). Hrvatski jezik obuhvaća standardni, odnosno književni jezik te tri dijalekta: štokavski, kajkavski i čakavski. Standardni dijalekt je nastao za vrijeme 18. i 19. stoljeća i bazira se na novo štokavskom, ijekavskom dijalektu (Landau, 1999: 66).

6.1.1 Konsonantski sustav hrvatskog jezika

Hrvatski konsonantni sustav sastoji se od 25 konsonanata. Glasove u njemu dijelimo po načinu tvorbe na: okluzive, frikative, afrikate, nazale, vibrant, aproksimante i lateralne aproksimante; a po mjestu tvorbe na: bilabijalne, labiodentalne, dentalne, alveolarne, postalveolarne, palatalne i velarne (vidi konsonantsku tablicu niže).

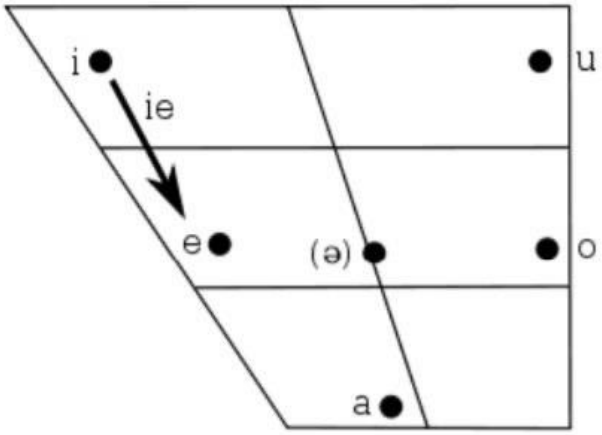
Osim njih, u hrvatskom književnom jeziku nekoliko je alofona, a to su: [ŋ], [ʒ], [ɣ], [F], [ś], [ź]. Alofon [ŋ] nastaje pretvorbom glasa [n] ispred mekonepčanih glasova [k] i [g] npr. [baŋka] ili [taŋgo]. Alofon [ʒ] nastaje na kraju jedne riječi, ispred druge koja počinje zvučnim konsonantom kada zamjenjuje svoj bezvučni parnjak [c], npr. [striʒbi‿doʃao] ili [zêʒ ‿ga glẽda]. U istom se položaju fonem [h] ostvaruje kao njegov zvučni parnjak [ɣ], npr. [strâɣ ‿ga ‿je] ili [rékoɣ ‿da], a fonem [f] u svojoj zvučnoj varijanti [F], npr. [gròF ‿ga glẽdā] ili [šêF ‿ga pîtā]. Fonem [š] se ispred fonema [tɛ] ostvaruje kao alofon [ś] npr. [lîśće], dok se fonem [ž] ispred fonema [ʒ] ostvaruje kao alofon [ź] npr. [groźʒe] (Barić i sur., 1995: 40-41.)

	BILABIJALNI	LABIODENTALNI	DENTALNI	ALVEOLARNI	POSTAL-VEOLARNI	PALATALNI	VELARNI
OKLUZIVI	p b		t d				k g
FRIKATIVI		f	s z		ʃ ʒ		x
AFRIKATE			t͡s		t͡ʃ d͡ʒ	t͡ɕ d͡ʑ	
NAZALI	m			n		ɲ	
VIBRANT				r			
APROKSIMANTI		ʋ				j	
LATERALNI APROKSI-MANTI				l		ʎ	

Tablica 1. Hrvatski konsonantski sustav (Landau, 1999: 66.)

6.1.2 Vokalski sustav hrvatskog jezika

Vokalski sustav hrvatskog jezika sastoji se od pet monoftongalnih vokala: **a, e, i, o, u** koji mogu biti izrazito kratki i dugi te diftong [ie] koji se javlja jedino u dugom slogu. Osim njih tu je i tzv. slogotvorno r [ṛ] koje može biti dugo ili kratko. Kada se nalazi na položaju između dva konsonanta, nekada se izgovara zajedno s nefonemom [ə] kao [əṛ] u [ʋəṛt] vrt. Tu je i [ə] koji se osim u kombinaciji s r pojavljuje i s drugim glasovima kod izgovora njihova imena. Diftong ie počinje od glasa [i] i završava kod glasa [e] (Landau, 1999: 67).

Slika 1 Vokalski trapez hrvatskog jezika (Landau, 1999: 67).

6.2 Slovački jezik

Slovački je indoeuropski, zapadnoslavenski jezik, najbliži češkom. Materinji je jezik 4.6 milijuna Slovaka u Slovačkoj (što je oko 85% slovačke populacije) te više od 2 milijuna Slovaka u inozemstvu (najviše u SAD-u, Češkoj, Mađarskoj, Kanadi i Velikoj Britaniji). Sastoji se od tri glavna dijalekta: istočnog, srednjeg i zapadnog slovačkog. Češki i slovački su međusobno razumljivi, iako razumljivost ovisi o raznim čimbenicima, a dovoljna izloženost drugom jeziku, jedan je od njih (Haulíková, 2010: 373).

6.2.1 Konsonantski sustav slovačkog jezika

Slovački ima 8 okluziva, 4 bezvučna i neaspirirana i 4 zvučna. Ima dva palatalizirana: [c] i [ɟ]; nazalni, lateralni i klizni; dalje ima postalveolarne frikative [ʃ] i [ʒ] i afrikate [t͡ʃ] i [d͡ʒ], ti su glasovi često apikalni te bi se stoga mogli opisati i kao retrofleksni (vrh jezika okrenut prema nazad). Alveolarni nazal [n] ima alofon [ŋ] u poziciji prije velara npr. mienka [mi̯ɛŋka] - mišljenje, dok se umjesto alveolarnog nazala [n] javlja se i labijalni alofon [m] prije drugog labijala [p, b] npr. hanba [ɦamba] - sram. Osim toga, govornici zapadnog slovačkog dijalekta izgovaraju [n] tamo gdje govornici standarda izgovaraju [ɲ] npr. neviem [nɛvi̯ɛm] [ɲɛvi̯ɛm] - ne znam. Labiodentalni zvučni frikativ [v] izgovara se kada je u početnoj poziciji prije zvučnog frikativa ili okluziva, npr. vzrast [vzrast] -povećanje / stas. Na početku sloga prije vokala ili likvida [v] se izgovara kao zvučni aproksimant [ʋ] npr. krvavý [kr̩ʋavi̯ː] - krvav ili sever [sɛʋɛr] - sjever. No, u početnoj poziciji prije bezvučnog frikativa ili okluziva, [v] se obezvučuje u [f], npr. včela [ft͡ʃɛla] - pčela. Kada se nađe na kraju sloga, odmah iza nositelja sloga, [v] se može izgovoriti kao poluvokal [ʊ̯], ovisno o govorniku (npr. krv [kr̩ʊ̯] [kr̩ʋ] - krv ili pravda [praʊ̯da] - pravda. U slovačkom postoji razlika između palatalnih i alveolarnih laterala, gdje su alveolarni laterali velarizirani. No, npr. palatalni lateral [ʎ] se često izgovara kao alveolarni

lateral sa sekundarnom palatalizacijom. Razlika između ove dvije vrste laterala neutralizira se prema velariziranom alveolaru kada se nalazi pred prednjim samoglasnicima. U zapadno slovačkom dijalektu to se događa ispred svih samoglasnika. S druge strane, dugi lateral [lː] i dugi vibrant [rː] neki smatraju alofonima glasova [l] i [r] jednostavno zato što ne postoje minimalni parovi [l] / [lː] i [r] / [rː]. Ipak, ta dva para nisu u komplementarnoj distribuciji, jer dugi glasovi mogu imati isključivo slogotvornu ulogu, a kratki mogu imati i slogotvornu, ali mogu stajati i u svim drugim okruženjima, zato pojava dugih i kratkih [l] i [r] nije predvidljiva u riječima u kojima nose slogotvornu ulogu.

Npr. rádio [raːdi̯ɔ] - radio, raky [rakɟ] - rakovi, prst [pr̥st] - prst, mŕtvy [mr̥ːtvɟ] - mrtav, vŕba [vr̥ːba] - vrba, láska [laːska] - ljubav, slnko [səl̥ŋkɔ] - sunce, vlk [vəl̥k] - vuk, stĺp [stəl̥ːp] - stup.

Afrikata [d͡z] se obično ne pojavljuje u početnoj poziciji u riječi, dok se afrikata [d͡ʒ] pojavljuje samo u riječima stranog podrijetla kao npr. džús - *juice*. Zvučni okluzivi, frikativi i afrikate se u finalnim pozicijama obezvučuju, npr. stred [strɛt] - sredina, stret [strɛt] - sukob, dub [du̯p] - hrast, hlad [ɦlat] - glad, loď [lɔc] - brod, ping-pong [pi̯ŋk-pɔŋk] - ping-pong, mráz [mraːs] - mraz, rúž [ru̯ːʃ] - ruž, jedz [jɛt͡s] jedi, hádž [ɦaːt͡ʃ] - baci, kruh [kru̯x] - krug. U finalnom položaju glas [x] može se izgovoriti zvučnim alofonom [ɣ], ali je to rijetkost među govornicima, npr. vzduch bol [vzdu̯ɣbɔl] - zrak je bio. No, kod jednačenja po zvučnosti, glas preuzima zvučnost onoga glasa koji ga slijedi:

1. Z+BZ>BZ+BZ:

hádka [ɦaːtka] - svađa

z tela [scɛla] - iz tijela

včela [ft͡ʃɛla] - pčela

podpis [pɔtpi̯s] - potpis

2. BZ+Z>Z+Z:

platba [pladba] - plaćanje

k domu [gdɔmu̯] - k domu

nikdy [ni̯gdi̯] - nikad

sme [zmɛ] - mi smo

s bratom [zbratɔm] - s bratom

hrať hru [ɦraɟɦru̯] - igrati igru

Jednačenje se neće provesti kod bezvučnih glasova koji prethode zvučnome [v] ako se ta dva glasa nalaze u istoj riječi, npr. sval [sʋal] - mišić, ali, jednačenje će se provesti kod bezvučnih glasova

ispred zvučnoga [v] ako se ta dva glasa ne nalaze u istoj riječi već se naslanjaju jedna na drugu, npr. s vakom [zʊakɔm] - s vrećicom. Osim svega toga, postoji i pojava umekšavanja d, t, n i l glasova, gdje **d, t, n, l >ď, ť, ň, ľ / e, i, í, ia, ie, iu**. Npr. vidí [ʊi̯ɟ̩ː] - vidi, divadlo [ɟ̩ʊadlɔ] - kazalište, fotí [fɔcɟ̩ː] - fotografira (3. l. jd.), veštia [ʊɛʃcɟ̩a] - proriču, gataju, nič [ňɟ̩t͡ʃ] - ništa, nie [ňɟ̩ɛ] - ne, leto [ʎɛtɔ] - ljeto, lipa [ʎɟ̩pa] - lipa (Haulíková, 2010: 374 - 377).

	BILABIJALNI	LABIO-DENTALNI	DENTALNI	ALVEOLARNI	POSTAL-VEO-LARNI	PALATALNI	VELARNI	GLOTALNI
OKLUZIVI	p b			t d		c ɟ	k g	
FRIKA-TIVI		f v	s z		ʃ ʒ		x	ɦ
AFRI-KATE			t͡s d͡z		t͡ʃ d͡ʒ			
NAZALI	m			n		ɲ		
VIBRANT				r r:				
APROKSIMANTI						j		
LATE-RALNI APRO-KSI-MANTI				l l:		ʎ		

Tablica 2. Konsonantski sustav slovačkog jezika (Hanulíková, 2010: 375)

6.2.2 Vokalski sustav slovačkog jezika

U slovačkom se jeziku vokali dijele prema tri kriterija: prema trajanju tj. dužini, prema površini jezika u usnoj šupljini i prema sudjelovanju usana u njihovoj artikulaciji. Prema dužini, vokale dijelimo na kratke: [i̯, ɛ, a, ɔ, u̯, æ] i duge: [i̯ː, ɛː, aː, ɔː, u̯ː]. Dugi vokali u slovačkom traju dvostruko duže od kratkih. Njihovo skraćivanje je u slovačkom jeziku velika greška, jer oni imaju razlikovnu ulogu.

Npr. babka [babka] / baka – bábka [baːbka] / lutka

vila [vi̯la] / vila (kuća) – víla [vi̯ːla] / vila (mitsko biće)

latka [latka] / letva – látka [laːtka] / tkanina

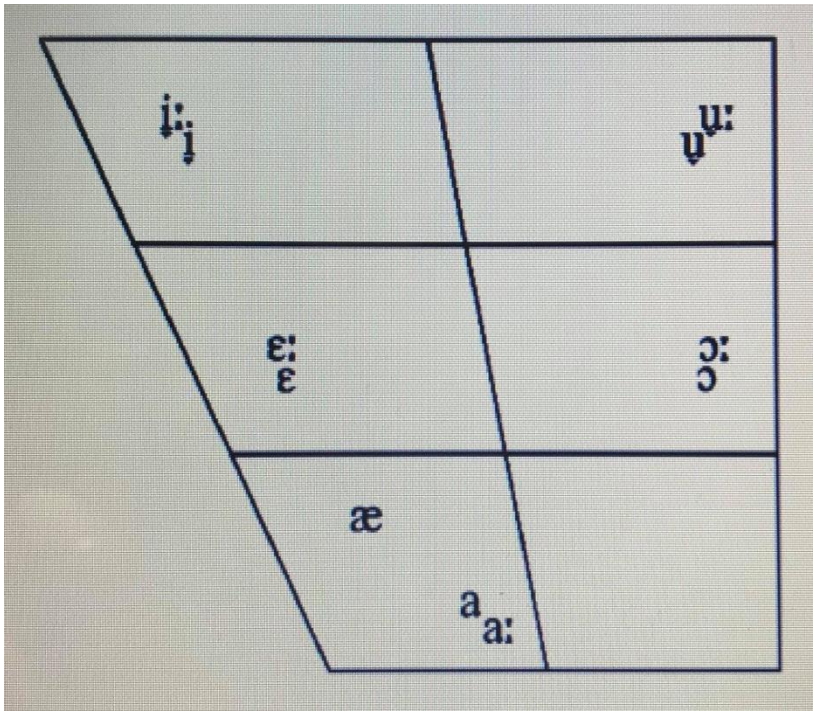
zastávka [zastaːvka] / stanica – zástavka [zaːstavka] / zastava

chyba [xi̯ba] / greška – chýba [xi̯ːba] /nedostaje

sud [su̯t] / bačva – súd [su̯ːt] / sudac…

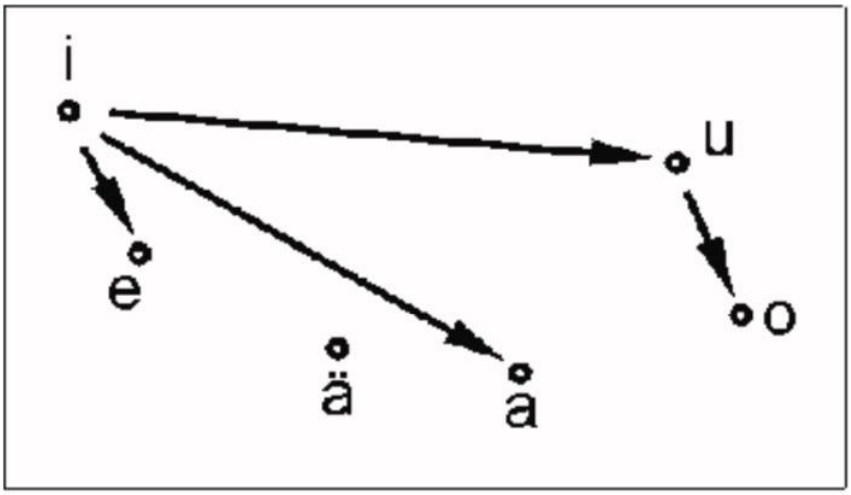
Vokal [æ] nema svoj dugi par, također on se jedino pojavljuje nakon usnenih konsonanata [p], [b] i [m] i [v], npr. päta [pæta], deväť, mäso, holúbä.

Prema površini jezika u usnoj šupljini dijelimo ih na: a) vodoravno: prednje - [i̯, i̯ː, ɛ, ɛː], srednje - [a, aː, æ], stražnje- [ɔ, ɔː, u̯, u̯ː], b) okomito: niske - [a, aː, æ], srednje - [ɛ, ɛː, ɔ, ɔː] i visoke - [i̯, i̯ː, u̯, u̯ː] i prema sudjelovanju usana u njihovoj artikulaciji na: a) labijalizirane - [ɔ, ɔː, u̯, u̯ː] i b) nelabijalizirane - [a, aː, æ, i̯, i̯ː, ɛ, ɛː].

Slika 2. Vokalski trapez slovačkog jezika (Hanulíková, 2010:375)

Osim monoftonga, u slovačkom jeziku se pojavljuju i diftonzi. „To su zasebne artikulacijske jedinice koje se izgovaraju unutar jednog sloga i imaju svojstvo dugog nosioca sloga.” To su: ia, ie, iu, ô [i͡a, ɪ͡ɛ, ɪ͡ʊ, ʊ͡ɔ]. Svi su uzlazni. Ostvaruju se postupnim otvaranjem usta, povećanjem čeljusnog kuta.

Slika 3. Shema diftonga u slovačkom jeziku (Sičáková, 2002: 49)

Diftonzi ia, ie iu javljaju se nakon glasova: ď, ť, ň, ľ, ž, š, č, dž, c, dz, j, b, m, p, r, s, v, z, f.

Npr. Vianoce [vɪ͡anɔ͡tsɛ] / Božić

piaty [pɪ͡atʲ] / peti

čierny [tʃɪ͡ɛrnʲ] / crna

viera [vɪ͡ɛra] / vjera

novšiu [nɔfʃɪ͡ʊ] / novije

menšiu [mɛnʃɪ͡ʊ] / manji

razia [razʲa] / kuju od kovati

razia [razɪ͡a] / racija

rad [rat] / red

riad [rɪ͡at] / posuđe

mesto [mɛstɔ] / grad

miesto [mɪ͡ɛstɔ] / mjesto

pôda [pʊ͡ɔda] / zemljište

stôl [stʊ̯ɔl] / stol

vôňa [vʊ̯ɔɲa] / miris

Diftonzi ia, ie i iu nikada se ne nalaze na početku riječi, dok se diftong ô ponekad nalazi kao naprimjer u riječima: ôsmi [ʊ̯ɔsmi] / osmi, ôs [ʊ̯ɔs] / (G mn. od osa) (Sičáková, 2002: 43-49).

Što se tiče naglaska, naglasak riječi u slovačkom jeziku je ustaljen. On se gotovo uvijek nalazi na prvom slogu u riječi. Time se slovački tipološki pridružuje velikoj skupini jezika svijeta s inicijalnim naglaskom, kao češki, mađarski, finski, estonski ili irski jezik.

Vezanost naglaska za određeni slog u riječi isključuje mogućnost razlikovanja značenja na temelju naglaska, ali ipak se mogu naći sljedovi riječi kod kojih naglasak ima distinktivnu ulogu, npr.

ʻon ˩je „on je“ ~ 'on je „on jede”. U slovačkom stoga možemo reći da naglasak ima delimitativnu funkciju, tj. on je signal granice riječi, odnosno fonetskih riječi. Budući da nema distinktivnu funkciju, inicijalni naglasak u slovačkom potpuno je automatiziran, što se vidi kod posuđivanja riječi i učenja stranih jezika. Strane riječi i imena u slovački se preuzimaju s neutraliziranim naglaskom, pri čemu se ponekad izvorno mjesto naglaska zamjenjuje duljinom, npr. maják / svjetionik koji je preuzet iz ruskog preko češkog jezika (маяк), dok bi se u izvornoj slovačkoj riječi sufiks -ák morao skratiti u -ak poslije j (lejak / pljusak ili vojak / vojnik). Isto se događa i s izgovorom stranih imena; ona se prilagođavaju slovačkom inicijalnom naglasku bez obzira na akcentuaciju u jeziku izvorniku. Prijedlozi i ostale proklitike zajedno s riječi čine fonološku riječ i zato privlače naglasak na sebe ako sadrže vokal, iako se to ne može definirati kao pouzdano pravilo, jer nije automatsko i beziznimno. Pomicanje naglaska na prijedloge preuzeto je iz češkog gdje je to pravilo uvedeno radi ponovnog uspostavljanja silabotonskog stiha u češkoj poeziji.

Npr. na stole ['nastɔlɛ] / na stolu

ali: Stavali dom za ʻdomom. / Gradili su kuću za kućom.

Stavali dom 'za domom. / Gradili su kuću iza kuće.

so sudom [zɔ'sụdɔm] / s bačvom

s osudom [ʻzɔsụdɔm] / sa sudbinom
za ʻdom / iza kuće

zadom / sa stražnje strane

do 'konca / do kraja

'dokonca / štoviše

na 'miesto / na mjesto

'namiesto / umjesto

na 'bok / na bok

nabok / na stranu

na 'št'astie / na sreću (misliti)

'našt'astie / nasreću.

Postoji još i pravilo “zakon ritmičkog kraćenja” koji kaže da ako u slogu postoji dugi vokal, dugi likvid ili diftong iza njega mora stajati kratak slog.

Npr. fúzy [fʊ̣ːzi̯̣] / brkovi

výzva [vi̯̣ːzva] / izazov

biely [bi̯̯ɛli̯̣] / bijelo

piatok [pi̯̯atɔk] / petak

mĺkvy [ml̩ːkvi̯̣] / nijem

mŕtvy [mr̩ːtvi̯̣] / mrtav

Zapadni dijalekti slovačkoga jezika ovo pravilo krše produljivanjem kratkih vokala (Habijanec, 2007).

6.3. Usporedba konsonantskih sustava

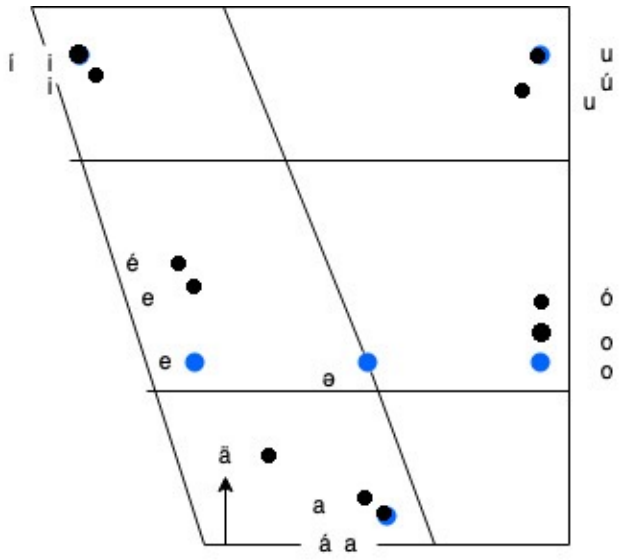
	BILABIJALNI	LABIO-DENTALNI	DENTALNI	ALVEOLARNI	POSTAL-VEO-LARNI	PALATALNI	VELARNI	GLOTALNI
OKLUZIVI	p b		t d	t d		c ɟ	k g	
FRIKA-TIVI		f v	s z		ʃ ʒ		x	ɦ
AFRI-KATE			t͡s d͡z		t͡ʃ d͡ʒ	t͡ɕ d͡ʑ		
NA-ZALI	m			n		ɲ		
VIBRANT				r r:				
APROKSIMANTI		ʋ				j		
LATE-RALNI APRO-KSI-MANTI				l l:		ʎ		

Tablica 3. Konsonantska tablica s glasovima hrvatskog i slovačkog jezika

Konsonantsku tablicu s glasovima hrvatskog i slovačkog jezika, napravila je autorica ovog rada kao usporedbu tablice 1 i tablice 2. Navedeni su svi glasovi koji se javljaju u oba jezika. Crnom bojom su navedeni oni glasovi koji su po mjestu i načinu tvorbe jednaki u oba jezika, dok su ljubičastom bojom navedeni oni glasovi koji se javlja u hrvatskom jeziku ili se po mjestu ili načinu tvorbe razlikuju od slovačkih glasova. Crvenom su bojom označeni glasovi u slovačkom jeziku koji se ili ne javljaju u hrvatskom jeziku ili su po mjestu i načinu tvorbe različiti od hrvatskih glasova. Upravo ti glasovi mogu biti potencijalne greške hrvatskih učenika koji uče slovački jezik. Po načinu izgovora učenici koji uče slovački imat će problema s labiodentalnim frikativom [v], jer se v u hrvatskom ostvaruje kao labiodentalni aproksimant /ʋ/. Prema usporedbi tablica vidimo da su razlike veće po mjestu nego

po načinu izgovora. Glasovi [t] i [d] se na hrvatskom izgovaraju kao dentalni dok su oni u slovačkom alveolarni. U slovačkom jeziku afrikata [t͡s] ima svoj zvučni parnjak [d͡z] kojeg u hrvatskom nema. U slovačkom se također pojavljuju dugi r [rː] i l [lː] kojih u hrvatskom nema. Osim toga u hrvatskom nema niti okluziva [c] i [ɟ] te glotalnog frikativa [ɦ] koji će vjerojatno zadavati najviše problema govornicima hrvatskog jezika koji uče slovački jezik, jer će vjerojatno slovačke palatalne okluzive [c] i [ɟ], hrvati zamjenjivati hrvatskim palatalnim afrikatama [t͡ɕ] i [d͡ʑ], dok se slovačko glotalno h [ɦ] u hrvatskom pojavljuje tek kao alofon, a u slovačkom nosi distinktivnu funkciju. Budući da ga u hrvatskom nema, prosječni govornik hrvatskog jezika koji uči slovački vjerojatno ga (osim u uvjetima prenaglašenog izgovora) neće niti percipirati, a kamoli ostvarivati u izgovoru, tj. zamijenit će ga njegovim bezvučnim parnjakom [x] te će u tom slučaju izostati njegova distinktivna funkcija.

6.4 Usporedba vokalskih sustava

Slika 4. Vokalski trapez s vokalima hrvatskog i slovačkog jezika

Vokalski trapez je napravljen kao usporedba vokalskih trapeza hrvatskog i slovačkog jezika napravila je autorica ovog rada po uzoru na slike 1 i 2. Plavom bojom su označeni vokali u hrvatskom jeziku, a crnom bojom vokali u slovačkom jeziku. Neki položaji vokala se u vokalskom trapezu poklapaju u oba jezika te se zato dobro ne vide obije boje (slovački [í] i hrvatski [i], slovački [á] i hrvatski [a], slovački [ú] i hrvatski [u]). Nažalost nisam uspjela doći do vrijednosti prvog i drugog formanta slovačkih vokala te je zato ovaj prikaz napravljen preklapanjem dva trapeza tj. otprilike bez usporedbe točnih vrijednosti formanata. Iz dijagrama zapravo možemo zaključiti da su po mjestu tvorbe slovački dugi vokali jednaki hrvatskim vokalima. Osim toga, možemo uočiti da slovački ima vokal [ä], dok on u hrvatskom ne postoji, a s druge strane hrvatski ima poluvokal [ə] koji u slovačkom

ne postoji. Nadalje, slovački osim standardnih vokala ima i duge parnjake (osim kod vokala [ä]) koji su po mjestu izgovora sličniji hrvatskim vokalima, kojih također u hrvatskom nema. Ono što također razlikuje hrvatski i slovački vokalski sustav je četiri diftonga (ia, ie iu i ô) koji su sastavni dio slovačkog vokalskog sustava, dok je u hrvatskom prisutan samo jedan diftong [ie]. No ako se vratimo na same vokale, ima tu još razlika između slovačkog i hrvatskog osim same dužine i diftonga, a to su: slovački kratki [i] je otvoreniji i malo stražniji od hrvatskog [i], dok je slovački kratki [e] puno zatvoreniji od hrvatskog [e]. S druge strane slovački kratki [o] je zatvoreniji od hrvatskog [o], a [u] je puno otvorenije od hrvatskog [u]. Glas [a] u slovačkom je pak malo prednjiji i zatvoreniji od hrvatskog [a]. Razlike se čak vide i u ipinu označavanju gdje su slovački vokali o i e označeni sa [ɛ] i [ɔ], a hrvatski s [o] i [e]. (Zbog prirode programa u kojem sam skicirala dijagram, na dijagramu nema znakova ipine transkripcije za slovačke vokale e i o.) Budući da u hrvatskom fonološkom sustavu ne postoji vokal [ä], vjerojatno će njegov izgovor (što se tiče vokala) zadavati najviše problema, pod uvjetom da se do sada u životu s njime nisu susreli učeći neki drugi strani jezik kao npr. njemački, čijem se fonološkom sustavu također pojavljuje ovaj glas. Nadalje, dugi vokali ne bi trebali zadavati toliko problema u samom izgovoru, već više u pisanju upravo zbog toga što hrvatski nema duge vokale pa je Hrvatima teško percipirati dužinu vokala, a samim time onda i znati, tj. naučiti gdje se dužina nalazi u riječi, ako im netko ne naglasi tu dužinu usmeno. Sve to radi razliku i olakšava ili otežava učenje samog stranog jezika.

7. Dosadašnje metode poučavanja slovačkog kao stranog jezika

7.1 Osvrt na udžbenike slovačkog jezika za strance na razini A1

Slovaci imaju dugu tradiciju poučavanja slovačkog jezika strancima u Slovačkoj, ali i izvan nje. Točnije tradicija započinje 1960. godine osnivanjem Tečaja za strane učenike u Sencu (Kurz pre zahraničných študentov v Senci). Od tada do danas razvila su se dva centra za učenje slovačkog kao stranog jezika u Bratislavi koji organiziraju kratkotrajne i dugotrajne tečajeve i studijske programe za strance koji žele naučiti slovački u Slovačkoj. Jedan od njih je Útvar pre jazykovú a odbornú prípravu cudzincov a krajanov (ÚJOP), nastao iz već spomenutog Tečaja za strane učenike u Sencu te je drugi Studia Academica Slovaca – centrum pre slovenčinu ako cudzí jazyk (SAS)

Slovenčina pre cudzincov (Studia Academica Slovaca – Centar slovačkog kao stranog jezika) koji je započeo s radom 1965. godine također na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Komenskoga u Bratislavi gdje djeluje i danas te možemo reći da je najsličniji našem Croaticumu (Jazyková a odborná príprava cudzincov a krajanov, Studia Academica Slovaca). Slijedom toga kroz godine su nastali i različiti udžbenici slovačkog jezika za strance. Budući da nas u ovom diplomskom radu najviše zanima komunikacijska kompetencija na početnoj razini (A1), u nastavku ćemo dati osvrt na to kako je upravo ona obrađena u tim udžbenicima.

A. Dratva, 2007: Slovenčina pre cudzincov (4. izdanje)

Slovenčina pre cudzincov (Slovački za strance), udžbenik je slovačkog jezika za strance. Udžbenik se sastoji od 15 lekcija na početnoj razini (A1). Na poleđini udžbenika piše da obuhvaća osnovnu gramatiku i leksik potreban u svakodnevnoj komunikaciji, te pomaže kod početničkih poteškoća s izgovorom slovačkih glasova. Uz njega kao dodatna pomoć u učenju dolaze i tri kazete za samostalno učenje.

Na početku se nalazi abeceda s primjerima riječi koje započinju tim slovom.

Izgovor: Odmah u prvoj lekciji su navedeni svi samoglasnici dugi i kratki također s primjerima za svako slovo. Osim vokala tu su navedeni i dvoglasnici (diftonzi) te suglasnici koje Slovaci dijele na tvrde i meke. Na istoj stranici je i pravilo čitanja i izgovaranja glasova ď, ť, ň, ľ kada se nalaze ispred e ili i.

Sve upute osim na slovačkom napisane su i na engleskom jeziku. Nakon toga slijedi priča tj. dijalog napravljen kao strip (sličice te ispod kratak dijalog o pozdravima na slovačkom jeziku). U gornjem lijevom kutu nalazi se oznaka za kazetu, što znači da se dijalog nalazi i na kazeti. Takav oblik dijaloga podsjeća na situacijske dijaloge koje nalazimo u AVGS metodi, jedina razlika je u tome što se po AVGS metodi dijalog samo sluša i pokušava pratiti radnja po slikama, a da se ne čita dijalog te uz

dijalog nema niti objašnjenja. U tu svrhu uz knjigu dolazi i karton za pokrivanje teksta dijaloga ispod sličica. Nakon dijaloga o pozdravima na slovačkom, slijede dijalozi također sa sličicama o frazama: molim, hvala i izvoli te s pitanjem „Tko je to?". Nastavlja se s dijalozima sa sličicama pod nazivom „Kako se zove?", „Od kuda je?", „Kakav je?", „Što radiš?" … Zapravo je početak udžbenika koncipiran kao serija kratkih dijaloga popraćenih sličicama. Tek tu i tamo je objašnjena osnovna gramatika kao npr. glagoli čitati i učiti.

Sljedeća lekcija također započinje dijalogom sa sličicama na temu „Obitelj". Možemo primijetiti da su ovaj puta dijalozi duži, a sličica je manje nego u prvoj lekciji. Nakon tog dijaloga, slijedi još jedan sličan dijalog na temu „Gdje i kada?", ali se tu pojavljuje i glagol biti koji je označen masnim slovima u tekstu te potom raspisan ispod dijaloga u tablici. Može se primijetiti da se i dalje kao i u prvoj lekciji provlače dijalozi sa sličicama, ali ih je manje nego u prvoj lekciji. Također tekstovi dijaloga su duži, a slika je manje. On što se može primijetiti da većina dijaloga zapravo nisu dijalozi povezani slikama u jednu situaciju već unutar jednog dijaloga svaka slika ima svoj manji dijalog. Dijalozi sami po sebi nisu toliko smisleni koliko služe za uvježbavanje gramatičkih konstrukcija. U idućoj lekciji više je gramatike, te se gramatika više ne obrađuje u sklopu dijaloga, već zasebno. U onoj iza nje, tekstovi većinom više nisu u dijaloškoj formi, već kao opisi nečega. Također u ovoj lekciji gramatika je zastupljenija više nego prije. Možemo reći da se količina gramatike proporcionalno povećava s brojem lekcije. Cijela knjiga zapravo izmjenjuje tekstove (što dijaloge, što tekstove) i gramatička pravila (kao i većina jezičnih udžbenika). Ono što nedostaje su vježbe izgovora.

B. Böhmerová, 2001: Slovak for you (4. izdanje)

Slovak for you, udžbenik je slovačkog jezika za strance, potpune početnike. Sastoji se od 12 lekcija u kojima se nalazi uvodni tekst, leksik vezan za tu lekciju s objašnjenjima na engleskom jeziku, gramatikom te gramatičkim vježbama (zadacima). Na početku se obrađuju pozdravi i oslovljavanja te abeceda s primjerima riječi za svako slovo abecede.

Izgovor: Također se objašnjava struktura slovačkih glasova / grafema tj. da postoje dugi i kratki glasovi tj. grafemi. Možemo primijetiti da su sva objašnjenja na engleskom jeziku. Ono što ovaj udžbenik razlikuje od prethodnog je puno više pisanih objašnjenja te već naglasak na objašnjavanju izgovora. Ono što ga razlikuje od AVGS metode je to da ne dolazi zajedno s nikakvim CD-om ili kazetom, a u udžbeniku niti nema ni jedne upute koja se odnosi na slušanje. Pretpostavljam da bi se u tom slučaju slušanje vježbalo uz nastavnika koji ili čita ili govori neki tekst ili riječi. U sljedećoj se lekciji se dalje nastavlja objašnjavati pravila izgovora ď, ť, ň, ľ kada se nalaze ispred e ili i. Nakon toga se udžbenik više ne bavi izgovorom, nego prelazi na gramatičke strukture.

Nakon objašnjenja izgovora, dolaze zadaci za samostalan rad koji se odnose na čitanje, odgovaranje na pitanja te prevođenje. Ono što je posebno kod ovog udžbenika je da svaka lekcija sadrži kratku pjesmicu na slovačkom jeziku koju bi učenici trebali naučiti. Ono što nedostaje su vježbe slušanja.

C. Tibenská E, 2007: Slovenčina slovo za slovom

Udžbenik *Slovenčina slovo za slovom*, udžbenik je slovačkog jezika za strance iz 2007. godine izašao u Austriji. Sastoji se od 10 lekcija. Napisan je u potpunosti na slovačkom jeziku uz poneka objašnjenja na njemačkom jeziku.

Izgovor: Slovačka abeceda i objašnjenja o izgovoru s pravilom ď, ť, ň, ľ nalaze se odmah na početku udžbenika, ali ne u sklopu 1. lekcije. Osim na početku udžbenika, kasnije nema više objašnjenja vezanih uz komunikaciju ili izgovor glasova.

Na početku se upoznajemo s osnovnim frazama upoznavanja i pozdrava te kratkih dijaloga, rječnika i negramatičkih vježbi na nadopunjavanje. Udžbenik ostavlja dojam kao da je naglasak na gramatici, koja je dosta dobro sistematizirana s puno različitih zadataka, no ostale jezične kompetencije nisu toliko zastupljene. Udžbenik dolazi uz CD. Rječnik koji se nalazi u sklopu svake lekcije dolazi uz njemački prijevod. Na kraju udžbenika nalazi se pregled gramatike i tablice za samoprocjenu vlastitog znanja nakon što je učenik prošao svaku pojedinu lekciju.

D. Zebegneyová, 2007: Hovorme spolu po slovensky - A

Hovorme spolu po slovensky - A, udžbenik je slovačkog jezika za strance na razinama A1 i A2 Europskog referentnog okvira za jezike. U potpunosti je na slovačkom jeziku te dolazi uz dva CD-a i vježbenicu također s CD-om. Udžbenik se sastoji od 10 lekcija. Prva lekcija kao i u drugim udžbenicima započinje pozdravima. Ono što ovaj udžbenik razlikuje od ostalih je to da učenici u prvoj lekciji trebaju poslušati dijalog te nadopuniti riječi koje nedostaju na za to predviđene crte u udžbeniku. Tu vidimo razliku u pristupu učenju stranih jezika između ovog udžbenika i AVGS metode, gdje ovaj udžbenik uz slušanje već u prvoj lekciji uvodi i pisanje kao jezičnu kompetenciju na kojoj se radi za razliku od AVGS-a koji striktno izbjegava uvođenje pisma na početku učenja stranog jezika. Osim pisma, već na drugoj stranici prve lekcije uvodi se osnovna gramatika (glagol biti). Udžbenik se dalje bavi abecedom, dijelovima tijela te sadrži zadatke nadopunjavanja i odgovaranja na pitanja. Također sadrži i pjesmicu o našem tijelu. Nakon toga slijedi stripić na nadopunjavanje čiji dijalog se sluša na CD i nadopunjava u oblačiće ono što likovi govore. Vidimo da udžbenik obuhvaća sve četiri jezične kompetencije (slušanje, govorenje, čitanje i pisanje), ali ono što se može primijetiti odmah na prvi pogled je da nema baš puno tekstova, već se većina toga uči kroz zadatke nadopunjavanja.

E. Kamenárová i sur., 2018: Krížom-krážom A1

Krížom-krážom A1, prvi je od četiri udžbenika iz serije *Krížom-krážom* udžbenika slovačkog jezika za strance te obuhvaća razinu potpunih početnika. Sastoji se od 10 lekcija te dolazi s 2 CD-a. Svaka lekcija se sastoji od pet dijaloga koji se mogu naći i na CD-u te koji prate životne situacije 4 likova u Bratislavi. Ti likovi se provlače kroz sva 4 udžbenika *Krížom-krážom,* što je nama studentima bilo posebno zanimljivo. Udžbenik je u potpunosti na slovačkom jeziku s leksikom koji je također objašnjen na slovačkom jeziku uz slikovni prikaz pojedinih riječi, no na kraju knjige također postoji i slovačko-engleski rječnik riječi i fraza koje se koriste u svakoj pojedinoj lekciji. Nakon toga je objašnjena gramatika te slijede gramatički zadaci. Na kraju svake lekcije nalaze se zadaci za provjeru svake od četiri jezične kompetencije. Udžbenik započinje, kao i u većina drugih udžbenika slovačkog jezika započinje pozdravima i oslovljavanjem je upoznavanjem likova. Ono što ovaj udžbenik razlikuje od drugih već na početku je da slijedi neku priču tj. situaciju. Konkretno Johanna putuje iz Njemačke u Slovačku te se na prvoj sličici pozdravlja s mamom, potom je u vlaku. Onda upoznajemo Zuzanu koja je u kantini na fakultetu pa Roberta na plaži i na kraju Carla koji također došao u Slovačku. Kroz kratke stripiće upoznajemo likove i učimo osnovne fraze pozdravljanja i predstavljanja. Ti kratki stripići podsjećaju zapravo na dijaloge u AVGS metodi. Nakon dijaloga, objašnjavaju se slovački grafemi [y] i [i] te se prelazi na pisanje fraza koje smo naučili u dijalozima prije. Ovo je potpuno suprotno od onoga što propagira AVGS metoda, te se ovdje ove dvije metode razilaze.

Izgovor: Potom se prelazi na abecedu i objašnjavanje razlike između dugih i kratkih vokala u slovačkom jeziku, gdje uz svaki vokal dolazi primjer. Osim toga, objašnjen je i izgovor grafema [y] i [i] te grafeme [ä] te diftonga i konsonanti zajedno s primjerima te na kraju pravilo d t n l. Možemo reći da je prva lekcija zapravo poprilično posvećena izgovoru. Sljedeća lekcija započinje slušanjem dijaloga te se prelazi na gramatiku (osobne zamjenice).

S gramatikom se nastavlja do kraja lekcije. Treća i svaka druga lekcija izmjenjuju dijaloge i gramatiku, izgovor se osim u 1. lekciji više ne radi. Tu i tamo se može naći objašnjena kvantiteta tj. dužina vokala. Od svih udžbenika mislim da je ovaj najkompletniji, ono što mu možda nedostaje su te neke vježbe izgovora i slušana pojedinih glasova slovačkog jezika kojih npr. nema u hrvatskom jeziku kao što su dugi vokali ili razlikovanje "običnog" od glotalnog h, jer oni imaju distinktivnu funkciju u slovačkom jeziku.

8. Metodska komponenta: kratki tečaj slovačkog jezika na početnom stupnju učenja po AVGS metodi - primjer prvih 5 lekcija

U ovom dijelu diplomskog rada, pokazat ćemo kako bi izgledao tečaj slovačkog jezika po SGAV metodi poučavanja stranih jezika. Materijal za učenje stranih jezika prema SGAV metodi sastoji se od ilustriranih sličica koje prate dijalog u lekciji, sustava grešaka koji je posebno izrađen prema učestalosti pojavljivanja grešaka u izgovoru glasova stranog jezika za tu određenu skupinu ljudi kojima predajemo strani jezik te materijala za korekciju tih grešaka koji se sastoji od riječi i rečenica s glasovima koje želimo korigirati u točno određenom glasovnom okruženju prema načelima fonetske korekcije izgovora (vidi poglavlje o fonetskoj korekciji). Materijal za korekciju se obično sastoji od riječi i rečenica iz dijaloga u tečaju, no zbog prirode slovačkog jezika tj. rasprostranjenosti glasova [ɟ] i [c] odnosno glasovnog okruženja u kojem se pojavljuju u slovačkom jeziku, sve riječi ili rečenice iz materijala za korekciju glasova neće biti upotrijebljene u lekcijama. U ovom će radu bili raspisano prvih 5 lekcija AVGS tečaja na početnom stupnju (A1) slovačkog jezika, odnosno priprema za 10 nastavnih sati (jedan sat učenje novog gradiva, drugi sat ponavljanje obrađenog gradiva. S obzirom na opsežnost rada te da je za ilustriranje sličica potreban tim ljudi, u njemu neće biti ilustrirane sličice dijaloga. No, tamo gdje će to biti potrebno, biti će pismeno objašnjen kontekst situacije. U prvih pet lekcija AVGS tečaja naglasak će biti isključivo na usvajanju vokabulara (riječi i fraza na slovačkom jeziku) i gramatike iz svakodnevnih situacija primjerenih za početni stupanj učenja stranog jezika, iz konteksta tj. bez posebnih dodatnih objašnjenja. Prva lekcija govori o susretu / upoznavanju dvoje studenata ispred fakulteta kojeg pohađaju. Ovdje se uče pozdravi, fraze upoznavanja (Zovem se…, Dolazim iz tog i tog grada / države. Druga lekcija govori o odlasku u kafić te se uključuje još dva lika u dijaloge koji dolaze iz drugih gradova / država, uči se o raspoloženju te se uvode fraze naručivanja pića. Treća lekcija govori o planiranju proslave rođendana te se time dobiva leksik vezan za kupovinu hrane i brojevi…Četvrta lekcija govori o proslavi rođendana na izletu gdje se dobiva leksik o vremenskim prilikama. Peta lekcija govori o tome što radimo preko dana, čime dobivamo leksik vezan uz dane u tjednu i vrijeme. U ovom tečaju, zbog opsežnosti rada te budući da ćemo obraditi samo prvih pet lekcija, bit će raspisan tijek fonetske korekcije za samo jedan glas, zvučni palatalni okluziv [ɟ], jer bi se njegova korekcija trebala provoditi kroz prvih 10 sati AVGS tečaja. Korekcija glasa [c] se može raditi prema jednakom planu uz korištenje dolje navedenog materijala za korekciju glasa [c] iz Tablice 5.

8.1.1 Lekcia 1: Náhodné stretnutie (pred fakultou)

Monika: Ahoj.

Gustáv: Ahoj.

Monika: Ja som Monika. Ako sa ty voláš?

Gustáv: Ja som Gustáv, teší ma. Odkiaľ si?

M: Som z Chorvátska, teší ma.

G: Ooo výborne! Chorvátske more mám veľmi rád!

M: Súhlasím. Ty si z Bratislavy?

G: Nie, ja som z Nitry, ale bývam tu už tri roky.

M: Čo študuješ?

G: Študujem nemčinu a taliančinu. A čo ty študuješ?

M: Ja študujem slovenčinu a angličtinu.

G: Výborne! Moja sestra tiež študuje angličtinu.

M: To je super. Rada by som ju spoznala.

G: Ak chceš, poď s nami na kávu.

M: To je super nápad. Uvidíme sa po prednáške, čau!

G: Čau!

<u>Nastavni sat 1:</u>

1. Cilj: slušati strani jezik (naviknuti se na to kako zvuči), upoznati osnovni leksik vezan za upoznavanje, vježbati izgovor glasa [ɟ]
2. Tip: obrada gradiva
3. Oblici rada: grupno i individualno
4. Nastavne metode: demonstracija, objašnjavanje, razgovor
5. Nastavna sredstva i pomagala: radni materijali, prijenosno računalo, projektor

6. Tijek nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor učenicima podijeli nastavni materijal na kojem je dijalog između djevojke i mladića popraćen ilustracijama. Pušta ih 5 minuta da sami prouče materijal te pokušaju shvatiti o čemu se u dijalogu događa samo gledajući slike (tekst je pokriven). Nakon toga profesor projicira dijalog sa zvučnim zapisom na projektoru tri puta (10 min)

Središnji dio:

Učenici svi zajedno ponavljaju rečenicu po rečenicu dijaloga nakon zvučne snimke i to imitirajući samo ritam i intonaciju tj. mumljanjem ili na na na na. Nakon toga učenici verbalno ponavljaju za snimkom, a profesor ih ispravlja ako dolazi do eventualnih grešaka u izgovoru pojedinih glasova. U tom će slučaju učenici ponoviti još jednom. Nakon što učenici ponove dijalog grupno, potom ga svatko individualno ponavlja rečenicu po rečenicu. Ovdje profesor mora paziti na učenikovu intonaciju, ako je izgovorena nepravilno, profesor može iskoristiti pokret u smjeru intonacije rečenice kao pomoć. Riječi, fraze i rečenice, naglasak, gramatika i jezik općenito usvajaju se iz konteksta kroz ponavljanje, spontano. Nakon toga se posvećuje učenju izgovora pojedinih problematičnih glasova. Kod korekcije izgovora uvijek se radi samo jedan glas te se svaki glas radi cca 10-ak puta (na 10-ak uzastopnih sati) pa ćemo tako i mi raditi. Prelazi se stoga na korekciju glasa [ɟ], budući da taj glas ne postoji u hrvatskom jeziku očekivano je da će stvarati problem izvornim govornicima hrvatskog jezika. Profesor pušta zvučnu snimku na kojoj izvorni govornik izgovara riječi iz materijala za korekciju (vidi tablicu 4), a učenici prvo grupno, a zatim individualno ponavljaju riječ po riječ. Ako netko od učenika pogriješi, profesor ga zaustavlja pušta ponovo snimku izvornog govornika za tu riječ te traži od učenika da ponovi, a pri tome se koristi pokretom naglog povlačenja ruke od lakta prema dlanu uz pucketanje prstima kao pomoći. Na ovom satu učenici će ponavljati samo riječi s inicijalnim položajem glasa ď u riječi.

Završni dio:

U završnom dijelu sata nastavnik se vraća na dijalog iz prve lekcije te ponavlja rečenice *Ja som Gustáv, Ako sa ty voláš?, Čo ty študuješ? …* pri čemu pokazuje na različite učenike, oni bi na njegova pitanja trebali odgovarati rečenicama koje su naučili iz dijaloga. Potom ih dijeli u parove te svaki par mora odglumiti dijalog koji su učili u prvoj lekciji koristeći se gestom za *ja* i *ty*. Povezujući gestu s rečenicom koju izgovaraju nesvjesno bolje pamte gramatičku strukturu *ja som, ty si.* (10 min)

Nastavni sat 2:

1. Cilj: Ponavljanje naučenog gradiva, uvježbavanje glagola biti i usvajanje izgovora glasa [ɟ].
2. Tip: ponavljanje gradiva
3. Oblici rada: grupno i individualno
4. Nastavne metode: slušanje, razgovor
5. Nastavna sredstva i pomagala: radni materijali, prijenosno računalo, projektor
6. Tijek nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor pozdravlja učenike, naglasi im da je ovo sat ponavljanja te da će trebati primijeniti znanje naučeno na prošlom satu. Profesor pušta dijalog s prošlog sata, a učenici samo slušaju kako bi se podsjetili o čemu se radi.

Središnji dio:

Nakon prvog slušanja dijaloga, profesor ponovno pušta dijalog, rečenicu po rečenicu, a učenici ponavljaju mumljajući. Zatim cijeli dijalog ponavljaju verbalno. Profesor opet mora paziti na intonaciju i ritam učenika. Nakon toga, učenici individualno ponavljaju dijalog za snimkom rečenicu po rečenicu. Ako je potrebno, nastavnik može pomoći učeniku s intonacijskim obrascem koristeći pokret rukom u smjeru intonacije. Nakon toga slijedi korekcija izgovora glasa [ɟ], prvo se ponavljaju riječi s inicijalnim položajem glasa, grupno pa individualno. Nakon toga se prelazi na rečenice iz materijala za korekciju s početnom pozicijom glasa [ɟ], prvo grupno pa individualno. Ako je potrebno (ako pogriješi) učenik bi trebao ponoviti rečenicu ispravno za snimkom. Uvijek ako je moguće koristiti snimke izvornog govornika.

Nakon korekcije, profesor daje učenicima da osmisle dijalog na temu upoznavanja koristeći fraze koje su naučili mijenjajući mjesto od kuda dolaze tj. koristeći vlastita imena. Ako su svi iz istog grada mogu uzeti neki drugi grad npr. u Slovačkoj, ili iz neke druge države budući da Slovaci imaju svoje nazive za određene svjetske gradove. Na taj će način proširiti vokabular. Ako učenici ne znaju naziv određenog grada ili države, profesor bi im trebao pomoći. Dok im objašnjava nazive profesor se može koristiti gestikulacijom ili crtežima, ali ne prijevodom (30 min).

Završni dio:

U završnom dijelu sata, učenici prezentiraju svoje dijaloge.

Dok učenici prezentiraju, treba paziti na dobar izgovor glasova te po potrebi ispraviti učenika i tražiti ga da ponovi ispravno. Posebno je važno paziti na izgovor glasova [ɟ] i [c] s obzirom na to da ih nema u hrvatskom fonološkom sustavu pa je stoga hrvatskim učenicima njihov izgovor problematičan. (10 min)

8.1.2 Lekcia 2: Na káve

Gustáv: Ahoj, Monika, ako sa máš?

Monika: Ahoj, Gustáv. Mám sa zle, a ty?

Gustáv: Mám sa fajn. Prečo sa máš zle?

Monika: Som veľmi unavená.

Gustáv: Poďme na kávu, príde aj moja sestra Barborka.

Monika: Môže byť!

V kaviarni

Čašník: Dobrý deň. Čo si dáte?

Gustáv: Ja si dám veľkú kávu.

Monika: Ja si dám citronádu s cukrom.

Barbora prichádza s kamarátkou

Barbora: Ahojte! Ja som Barbora, teší ma. Toto je moja kamarátka Giulia

Giulia: Ahojte! Volám sa Giulia, teší ma.

Gusáv: Odkiaľ si Giulia?

Giulia: Ja som Talianka z Benátok. A vy?

Barbora: My sme zo Slovenska, z Nitry. Gustáv je môj brat.

Monika: Ja som z Chorvátska, z Osijeku.

Giulia: Nikdy som nebola v Osijeku, len v Záhrebe. Čo robíš v Bratislave?

Monika: Som študentka slovenčiny a angličtiny. A ty?

Giulia: Som učiteľka taliančiny a sprievodkyňa.

Prichádza čašník

Čašník: Dobrý deň! Čo si dáte?

Giulia: Ja si dám Kofolu.

Barbora: Nič si nedáme, meškáme na prednášku. Dovidenia.

Nastavni sat 3:

1. Cilj: Utvrditi već naučene fraze s prošlog sata o upoznavanju, gradovima i državama, te proširiti vokabular, naučiti neka zanimanja i fraze o članovima obitelji i naručivanju pića u kafiću, vježbati izgovor glasa [ɟ].
2. Tip: obrada gradiva
3. Oblici rada: grupno i individualno
4. Nastavne metode: demonstracija, objašnjavanje, razgovor
5. Nastavna sredstva i pomagala: prijenosno računalo, projektor, radni materijali
6. Tijek nastavnog sata:

Uvodni dio:

Nastavnik učenicima podijeli radni materijal na kojem je dijalog s crtežima te im da 5 minuta da ga prouče, nakon toga pali projektor na kojem je ta isti dijalog (slikovni prikaz i zvučna snimka te im ga pušta 3 puta. (5 min)

Središnji dio:

Nakon slušanja, profesor još jednom čita dijalog uz objašnjavanje konteksta. Ako je potrebno može si pomoći mimikom i gestama. Nakon što profesor pročita cijeli dijalog, učenici grupno ponavljaju za audio snimkom izvornog govornika rečenicu po rečenicu. Prvi put ponavljaju mumljajući ili logatomima, a drugi put verbalno. Nakon grupnog ponavljanja, slijedi individualno ponavljanje. Svaki učenik posebno ponavlja rečenicu po rečenicu za izvornim govornikom sa snimke. Ako profesor u bilo kojem trenutku primijeti da netko (grupno ili individualno) griješi u intonaciji ili ritmu, treba ga / ju ili cijelu grupu tražiti da ponove još jednom. Tada se može služiti pokretom kao pomoći za savladavanje intonacije. Višestrukim ponavljanjem učenici usvajaju vokabular vezan uz 2. lekciju (Ako sa máš? Dobre, zle, unavene… Čo si dáte? Kofolu, kávu…). Budući da se u dijalogu pojavljuje piće Kofola koja je karakteristična samo za češko i slovačko područje, profesor bi to trebao objasniti. Nakon toga slijedi korekcija izgovora glasa [ɟ]. Ponavljaju se riječi i rečenice s početnim položajem glasa [ɟ], oni učenici koji ovaj glas dobro izgovaraju u početnoj poziciji u riječi i rečenici, mogu prijeći na vježbanje izgovora u središnjem položaju. (30 min)

Završni dio:

Na kraju sata profesor traži da učenici u parovima naprave scenu odlaska u kafić i naručivanja pića, ali bez gledanja u dijalog. Cilj je da primjene novo naučene fraze i vokabular. (10 min)

Nastavni sat 4:

1. Cilj: ponoviti, primijeniti i proširiti vokabular vezan uz naručivanje pića u kafiću i članove obitelji te zanimanja te vježbati izgovor glasa [ɟ].
2. Tip: ponavljanje gradiva
3. Oblici rada: grupno i individualno
4. Nastavne metode: slušanje, razgovor
5. Nastavna sredstva i pomagala: prijenosno računalo, projektor
6. Tijek nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor pozdravlja učenike. Pita ih kako su, na što oni odgovaraju frazama koje su naučili na prošlom satu. Nakon toga, projicira zvučni zapis dijaloga s prethodnog sata. Učenici slušaju dva puta bez popratnog materijala.

Središnji dio:

Nakon slušanja, učenici ponavljaju rečenice prvo logatomima pa verbalno za audio snimkom izvornog govornika. Cilj je globalno usvojiti ritam i intonaciju jezika. Nakon što ponove cijeli dijalog, nastavnik zadaje učenicima novu situaciju u kojoj će primjenjivati vokabular s prethodnog sata. Npr. posjet nekome doma. Ovdje profesor pomaže učenicima objasniti pojmove te im proširuje vokabular novim pojmovima za širu obitelj (matka, otec, sestra, brat, sesternica, bratranec, babka, dedko, teta.…) Nakon što su smislili dijaloge za novu situaciju, učenici ih prezentiraju. Nakon toga slijedi korekcija glasa [ɟ]. Na ovom satu se očekuje da svi dobro izgovaraju riječi i rečenice s glasom [ɟ] u početnom položaju te se nakon jednog ponavljanja prelazi na riječi i rečenice sa središnjim položajem. (30 min)

Završni dio:

Na kraju sata učenici dobivaju zadatak prepričaju dijalog s prošlog sata uz pomoć radnih materijala. Na taj će način uvježbati gramatičke strukture, proširiti svoje znanje te na kraju koristiti u stvarnom životu. (10 min)

8.1.3 Lekcia 3: V predajni

Gustáv: Monika má zijtra narodeniny.

Barborka: Môžeme jej upiecť koláč.

Gustáv: To je výborný nápad! Čo všetko potrebujeme?

Giulia: Moja mama je kuchárka, opýtam sa jej!

Barbora: Super, ďakujeme.

O chvíľu…

Giulia: Potrebujeme 4 vajíčka, 50 g cukru, čokoládu, 150 g jahôd, maslo a 1kg múky.

Gustáv: Máme všetko okrem cukru a múky. Neviem kde sa nachádzajú…

Giulia: Cukor je vľavo na poličke. Múka je tam dolu vpravo.

Barborka: Ale musíme kúpiť aj darček a balóny!

Gustáv: Ach… zabudol som!

Barborka: Si veľmi roztržitý?

Gustáv: Prepáč, včera som veľmi zle spal.

Barborka: No, tak! Monika chce nové cédečko kapely Horkýže slíže.

Gustáv: Áno, povedala mi, že sa jej veľmi páčia.

Giulia: Kúpime cédečko v elektre, upečieme koláč, nafúkame balóny a zajtra o ôsmej večer máme oslavu!

Barborka: Super, hneď pôjdem zatelefonovať Monike.

<u>Nastavni sat 5:</u>

1. Cilj: naučiti leksik vezen uz hranu i proslavu rođendana, brojeve, lijevo i desno, vježbati izgovor glasa [ɟ]
2. Tip: obrada gradiva
3. Oblici rada: grupni i individualni
4. Nastavne metode: demonstracija, objašnjavanje, razgovor
5. Nastavna sredstva i pomagala: radni materijali, prijenosno računalo, projektor

6. Tijek nastavnog sata:

Uvodni dio:

Nastavnik učenicima podijeli radni materijal na kojem je dijalog s crtežima te im da 5 minuta da ga prouče, nakon toga pali projektor na kojem je taj isti dijalog (slikovni prikaz i zvučna snimka te im ga pušta 3 puta. (5 min)

Središnji dio:

Nakon slušanja, profesor još jednom čita dijalog uz objašnjavanje konteksta. Ako je potrebno može si pomoći mimikom i gestama. Nakon što profesor pročita cijeli dijalog, učenici grupno ponavljaju za audio snimkom rečenicu po rečenicu. Prvi put ponavljaju mumljajući ili logatomima, a drugi put verbalno. Nakon grupnog ponavljanja, slijedi individualno ponavljanje. Svaki učenik posebno ponavlja rečenicu po rečenicu za profesorom. Važno je da učenici usvoje novi leksik vezan uz proslavu rođendana i hranu, te brojeve, prostornu orijentaciju. Budući da se u dijalogu pojavljuje ime slovačkog benda Horkýže slíže, ako će imati vremena može im pustiti neku njihovu pjesmu. Nakon toga se prelazi na korekciju izgovora glasa [ɟ] gdje se prolaze riječi i rečenice s početnim i središnjim položajem glasa [ɟ]. Profesor pomaže učenicima koristeći pokret rukom od ramena naglo prema dlanu uz pucketanje prstima. (30 min)

Završni dio:

U završnom dijelu, učenici prepričavaju dijalog koji su slušali. Profesor im može pomoći potpitanjima o dijalogu. Važno je da učenici tijekom prepričavanja koriste druga lica glagola koji se pojavljuju u dijalogu. Svi učenici sudjeluju u individualnom prepričavanju. (10 min)

Nastavni sat 6:

1. Cilj: ponavljanje vokabulara od prošlog sata i proširivanje (brojevi do 20, vokabular za hranu i kupovinu, prostorna orijentacija), korekcija izgovora glasa [ɟ]
2. Tip: ponavljanje gradiva, obrada
3. Oblici rada: grupni i individualni
4. Nastavne metode: slušanje, razgovor, obrada
5. Nastavna sredstva i pomagala: projektor, računalo

6. Tijek nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor pozdravlja učenike pita ih kako su. Nakon toga slušaju dijalog s prethodnog sata dva puta. (5 min)

Središnji dio:

Učenici ponavljaju dijalog za audio snimkom, prvo grupno mumljajući, zatim verbalno pa individualno verbalno. Ako je potrebno ispraviti intonaciju, pomaže im pokretom ruke. Nakon što svi dođu na red, profesor zadaje da učenici osmisle dijalog na temu kupovine namirnica za ručak. Profesor im pomaže (crtežima i gestama) oko novih riječi i fraza vezanih za kupovinu i prostornu orijentaciju koje do sada nisu radili (npr. peniaze, mäso, ovocie, zemiaky, vajíčka, za 10 kún, hore, dolu…). Nakon što smisle dijalog, učenici ga prezentiraju te se prelazi na korekciju glasa [ɟ]. Ponavljaju se do sad naučene riječi i rečenice s početnim i središnjim položajem glasa [ɟ]. Ako svi dobro izgovaraju, prelazi se na riječi i rečenice s glasom [ɟ] na kraju riječi i rečenice. (30 min)

Završni dio:

Na kraju sata, učenici prepričavaju dijalog uz pomoć crteža s radnih materijala (10 min).

8.1.4 Lekcia 4: Na výlete

Včera večer…

Barbora: Ahoj, Monika! Všetko najlepšie k narodeninám!

Monika: Ahoj, Barborka, ďakujem ti veľmi pekne!

Barbora: Zajtra príď k nám o ôsmej.

Monika: Ale zajtra mám narodeniny, chcem ísť do Tatier.

Barbora: Ale zajtra bude búrka…

Monika: Gustáv pozeral predpoveď počasia, bude slnečno.

Barbora: No, dobre! Dohodnem sa s ním.

O chvíľu…

Barbora: Nebudeme mať prekvapenie, Monika chce oslavovať narodeniny v Tatrách.

Gustáv: Všetko som naplánoval. Urobíme si piknik!

Barbora: Ale… OK, môžeme ísť na turistiku a ukázať Monike Tatry.

Gustáv: Zatelefonujme Monike a Giulie hneď.

Gustáv : Ahoj Giulia! Zajtra budeme oslavovať Monikine narodeniny v Tatrách.

Giulia: Čo ak bude škaredé počasie?

Gustáv: Zajtra bude slnečno.

Giulia: Ale dnešné počasie je veľmi škaredé. Pozri cez okno, ako prší a fúka vietor.

Gustáv: Pozeral som teraz predpoveď počasia. Všetko bude v poriadku!

Giulia: No, dobre! Čo si mám vziať zo sebou?

Barbora: Vezmi si topánky na turistiku, baterku, fľašu vody a tiež nejaký sveter a pršiplášť ak náhodou bude búrka.

Nastavni sat 7:

1. Cilj: naučiti vremenske prilike i vokabular vezan uz odlazak na izlet, korekcija glasa [ɟ].
2. Tip: obrada gradiva
3. Oblici rada: grupno i individualno
4. Nastavne metode: demonstracija, objašnjavanje, razgovor
5. Nastavna sredstva i pomagala: prijenosno računalo, projektor, radni materijali
6. Tijek nastavnog sata:

Uvodni dio:

Nastavnik učenicima podijeli radni materijal na kojem je dijalog s crtežima te im da da ga prouče, nakon toga pali projektor na kojem je taj isti dijalog (slikovni prikaz i zvučna snimka te im ga pušta 3 puta. (5 min)

Središnji dio:

Profesor govori rečenicu po rečenicu iz dijaloga, a učenici ponavljaju. Zatim, svaki učenik individualno ponavlja dijalog. Učenici već dobro vladaju intonacijom i ritmom jezika. Ponavljanjem dijaloga proširuje se vokabular vezan uz vremenske prilike i slobodno vrijeme (izlet). Nakon ponavljanja dijaloga, slijedi korekcija glasa [ɟ]. Svi bi već trebali dobro vladati izgovorom glasa [ɟ] u početnoj i središnjoj poziciji, nakon jednog ponavljanja se stoga prelazi na riječi rečenice u krajnjem položaju.

Završni dio:

U završnom dijelu sata, profesor traži da svatko prepriča dijalog koji su radili na današnjem satu. Nakon toga, profesor dijeli uloge i traži od učenika da pročitaju dijalog. Ako netko pogriješi u čitanju, profesor ga zaustavlja i zamoli da ponovi rečenicu.

Nastavni sat 8:

1. Cilj: ponoviti dosad naučen vokabular, proširiti vokabular vezan uz odlazak na izlet, korekcija glasa [ɟ]
2. Tip: ponavljanje gradiva, proširivanje
3. Oblici rada: grupni i individualni
4. Nastavne metode: slušanje, razgovor, demonstracija
5. Nastavna sredstva i pomagala: prijenosno računalo, projektor, radni materijali
6. Tijek nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor pozdravlja učenike, pita ih kako su, kakvo je vrijeme danas, kakvo je bilo jučer, pita ih da mu prepričaju što su jučer radili. Nakon što svatko ispriča svoj jučerašnji dan, pušta im dijalog s prethodnog sata dva puta te oni slušaju bez materijala. (10 min)

Središnji dio:

Nakon slušanja učenici ponavljaju dijalog, prvo logatomima pa verbalno grupno, pa verbalno individualno. Nakon što su svi ponovili dijalog individualno. Profesor im zadaje da osmisle svoj dijalog odlaska na izlet u nacionalni park ili u dvorac Devín. Riječi koje ne znaju im objašnjava ili crtajući ili govoreći za što služe, ali nikad ne prevodi. Nakon što završe s dijalogom, učenici ih prezentiraju, a potom se prelazi na korekciju izgovora glasa [ɟ]. Nastavlja se s korekcijom izgovora glasa [ɟ] u krajnjoj poziciji te se dodaju riječi i rečenice s dva [ɟ].

(30 min)

Završni dio:

U završnom dijelu profesor dijeli učenike po ulogama iz dijaloga i traži ih da odglume situaciju iz dijaloga s prošlog sata. Na taj će način još bolje usvojiti gramatičke strukture i vokabular. (5 min)

8.1.5 Lekcia 5: Na fakulte

Barbora: Ahoj, Monika! Aký máš rozvrh dnes?

Monika: Ahoj, Barborka! Aký je dnes deň?

Barbora: Dnes je utorok.

Monika: Dnes mám prednášky od ôsmej ráno do šiestej večer.

Barbora: Fíha! Chcela som ti ukázať svojho nového psa.

Monika: Čo robíš zajtra?

Barbora: Zajtra je streda, mám tanec, zajtra nemôžem.

Monika: A pozajtra?

Barbora: Pozajtra otec má narodeniny a v piatok sme chceli do kina. Pôjdeš s nami!

Monika: Môžeme to potom urobiť cez víkend.

Profesorka: Vítam vás na prvej prednáške jazykových cvičení z angličtiny.

Barbora: Dobre, dohodneme sa po prednáške. Chcem počúvať!

Nastavni sat 9:

1. Cilj: naučiti dane u tjednu i vrijeme, vježbanje izgovora glasa [ɟ]
2. Tip: obrada gradiva
3. Oblici rada: grupno i individualno
4. Nastavne metode: demonstracija, objašnjavanje, razgovor
5. Nastavna sredstva i pomagala: radni materijali, prijenosno računalo, projektor
6. Tijek nastavnog sata:

Uvodni dio:

Nastavnik učenicima podijeli radni materijal na kojem je dijalog s crtežima te im da da ga prouče, nakon toga pali projektor na kojem je taj isti dijalog (slikovni prikaz i zvučna snimka te im ga pušta 3 puta. (5 min)

Središnji dio:

Nakon slušanja, profesor još jednom čita dijalog uz objašnjavanje konteksta. Ako je potrebno može si pomoći mimikom i gestama. Nakon što profesor pročita cijeli dijalog, pušta audio snimku s izvornim govornikom, a učenici grupno ponavljaju za njim rečenicu po rečenicu. Prvi put ponavljaju

mumljajući ili logatomima, a drugi put verbalno. Nakon grupnog ponavljanja, slijedi individualno ponavljanje. Svaki učenik posebno ponavlja rečenicu po rečenicu za profesorom. Važno je da učenici usvoje novi leksik vezan uz dnevni raspored, dane u tjednu i vrijeme. Cilj je da ih nakon što ih usvoje znaju upotrijebiti i u drugim situacijama. Nakon toga slijedi korekcija glasa [ɟ] Sada su učenici već jako dobro savladali izgovor glasa [ɟ]. Radi se na izgovoru riječi i rečenica s dva [ɟ], što možda nekima predstavlja problem. (30 min)

Završni dio:

U završnom dijelu nastavnik pita svakog učenika kakav je njegov dnevni raspored za taj tjedan. (10 min)

Nastavni sat 10:

1. Cilj: primijeniti naučeni leksik, proširiti vokabular, vježbanje izgovora glasa [ɟ]
2. Tip: ponavljanje gradiva
3. Oblici rada: grupni i individualni
4. Nastavne metode: slušanje, razgovor, demonstracija
5. Nastavna sredstva i pomagala: projektor, nastavni materijali, prijenosno računalo
6. Tijek nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor pozdravlja i kao uvod porazgovara s učenicima. Nakon toga slušaju dva puta dijalog od prethodnog sata. (5 min)

Središnji dio:

Profesor pušta audio snimku s rečenicama iz dijaloga, a učenici ponavljaju. Sada već dobro vladaju intonacijom i ritmom pa ga prolaze samo verbalno. Nakon što prođu cijeli dijalog, profesor zadaje učenicima da osmisle dijalog na temu *Môj rozvrh* (Moj raspored), dijalog smišljaju u parovima. Vokabular se proširuje na stvari koje ljudi rade u slobodno vrijeme. Riječi koje ne znaju, učenicima objašnjava profesor. Nakon što su napravili dijalog, prezentiraju. Nakon toga slijedi korekcija izgovora glasa [ɟ]. Učenici ponavljaju sve riječi i rečenice iz materijala za korekciju glasa [ɟ]. Ako netko ima problem s izgovorom duplih glasova [ɟ] u riječima ili rečenicama vračaju se na rečenice s jednim glasom [ɟ] u toj poziciji te ponovno ponavljaju s dva. (30 min)

Završni dio:

Na kraju učenici individualno prepričavaju dijalog. (10 min)

8.2 Odabir grešaka i njihova korekcija

Iako su i hrvatski i slovački slavenski jezici, te su fonološki vrlo slični, ipak postoje glasovi u oba jezika kojih u ovom drugom nema te stoga mogu zadavati probleme u učenju izgovora u našem slučaju Hrvatima koji uče slovački kao strani jezik. Mi ćemo u ovom dijelu rada napraviti materijal za korekciju dva glasa, zvučnog palatalnog okluziva [ɟ] i njegovog bezvučnog parnjaka [c]. Kao što smo već spomenuli, palatalni okluzivi [c] i [ɟ] najsličniji su hrvatskim glasovima [t͡ɕ] i [d͡ʑ] s kojima će ih hrvati vjerojatno miješati. Mildner (1999: 4) navodi da su prema fonetskim karakteristikama glasova, najnapetiji okluzivi pa afrikate, frikativi, sonanti te na kraju samoglasnici. Ako pret-postavimo da će prosječni Hrvati zamjenjivati palatalne afrikate za palatalne okluzive koji su prema ovoj klasifikaciji napetiji od afrikata, kako bi dobili pravilan izgovor palatalnih okluziva, izgovor trebamo "napeti" tj. željene glasove staviti u okruženje s napetim glasovima. S obzirom na to da se palatalni okluzivi u slovačkom jeziku nikad ne pojavljuju prije suglasnika, već nakon njih uvijek dolazi vokal, za njihovu ćemo korekciju u optimalnom okruženju koristiti vokale [i] [e], jer je on među vokalima najnapetiji. U nekim manje optimalnim riječima se može pojaviti i vokal [a], jer se na kraju tečaja želi postići dobar izgovor izabranih glasova u svim uvjetima (onim optimalnim i manje optimalnima), upravo iz tog razloga, materijal za korekciju će sadržavati optimalne, manje optimalne i neoptimalne riječi i rečenice. Također će se koristiti i pokret naglog povlačenja ruke od lakta prema dlanu uz pucketanje koji će pomoći lakšem izgovaranje željenih glasova.

Početno ď	Središnje ď	Završno ď	2x ď
dievča	budík	dážď	divadelný
divadlo	gazdiná	buď	dedina
divák	súrodenec	hneď	
diera	Holanďan	loď	
dieťa	chodec	spoveď	
deň	reďkovka	veď	
deti	jedináčik	poď	
deväť	jazdec	odpoveď	

dej	rodičia	výpoveď	
dedko	autodielňa	predpoveď	
Devín	vodičský	medveď	
Dievča stojí na ulici.	Každý piatok budík zvoní o piatej.	Včera bol silný dážď.	Marko sa chce stať divadelným hercom.
Divadlo má peknú budovu.	Moja gazdiná je moja kamarátka.	Buď sa stretneme u mňa alebo u teba.	Bývame na dedine už tri roky.
Divák čaká začiatok predstavenia.	Pavol a Marta sú moji súrodenci.	Hneď zajtra kúpim auto.	
Dieru mám na záhrade.	Môj priateľ je Holanďan, ale býva na Slovensku.	Veď, nie je to dobrý nápad.	
Dieťa sa hrá v parku.	Chodec čaká zelené svetlo na semafore.	Po mori sa plaví modrá loď.	
Deň začal veľmi zle.	Jem veľa zeleniny, najviac reďkovky, uhorky a šalát.	V kostole bude spoveď.	
Deti rady spievajú.	Peter je jedináčik, nemá ani brata ani sestru.	Poď sem!	
Deväť kamarátov beží po lese.	Pavol chce byť jazdec ako jeho sestrička.	Kto vie správnu odpoveď?	

Dej tieto rozprávky je veľmi zaujímavý.	Anini rodičia sú sympatickí.	Ana včera dostala výpoveď.	
Dedko a vnúčik spia v izbe.	Môj otec pracuje v autodielni, on je automechanik.	Pozeral si predpoveď?	
Devín je starý hrad.	Od dnes mám voličský preukaz.	V zoologickej záhrade sa narodil medveď.	

Tablica 4. Primjer materijala za korekciju glasa [ɟ]

Početno ť	Središnje ť	Završno ť	2x ť
tisíc	letisko	miestnosť	krotiteľ
tiež	letec	prednosť	letieť
ticho	mešťan	predstaviť sa	odsťahovať sa
teším sa	stena	púšť	preťahovať
tehla	námestie	sladkosť	pretekať sa
telo	ruština	Učiť	púšťať
teplo	učiteľka	chýbať	odfotiť
teta	tretí	tancovať	sťažnosť
tehotná	víťaz	vysadiť	ťahať
telocvičňa	vtip	spievať	vtipkovať
tieň	zaťukal	hrať sa	stratiť sa
Tisíc hudobníkov je na javisku.	Na letisku je vždy dav.	Potrebujeme prázdnu miestnosť.	Ja som krotiteľ levov.
Tiež by som to chcela.	Ten letec je z Číny	Som trpezlivý, je to moja prednosť.	Chceš letieť cez Atlantik?
Teším sa na vás!	Stal sa mešťanom New Yorku.	Musíš nám sa predstaviť.	Dnes sa musíš odsťahovať.
Ticho buď!	Nemám rada biele steny.	Sahara je veľká púšť	Chlapci sa chcú celý deň preťahovať lanom.

Tehla je červená.	Toto je námestie Ľudovíta Štúra!	Zostala len jedna sladkosť.	Zajtra sa Lana bude pretekať.
Telo je mladé, ak je aj duša mladá.	Slovenčina a ruština sú podobné jazyky.	Chce dospelých učiť jazyky.	V sobotu budeme púšťať šarkana.
Teplé počasie je najlepšie.	Moja učiteľka ma červené šaty.	Budeš mi veľmi chýbať.	Môžeš ma odfotiť?
Teta má dvoch synov.	Bol tretí v rade.	Teraz chceme vyjsť.	Nespokojná je so službou v hoteli a preto dnes pošle sťažnosť.
Tehotná je už osem mesiacov.	On je dnešným víťazom zápasu.	Po obede budeme tancovať.	Batožinu musel ťahať ešte 100 metrov.
Telocvičňa je vždy otvorená.	Petrove vtipy nie sú smiešne.	Na vyučovaní nesmieš spievať.	V živote sa musí vedieť aj vtipkovať.
Tieň sa dobre vidí na slnku.	Ráno zaťukal na dvere.	Aj psy sa chcú hrať.	Máme mapu, nesmieme sa stratiť.

Tablica 5. Primjer materijala za korekciju glasa [c]

9. Osvrt na primjenu AVGS metode

Kao svaka metoda poučavanja stranih jezika tako i AVGS metoda ima svoje prednosti i mane. Ono što ju čini posebnom je povezivanje auditivnog i vizualnog te zapravo oslanjanje na slušanje i govor tj. na kontekst i situacije primjenjive u svakodnevnom životu. Budući da je ova metoda najsličnija načinu učenja materinjeg jezika, jer upravo djeca materinji jezik uče kroz kontekst i svakodnevne situacije u kojima se nalaze, ona učenicima pruža način učenja stranog jezika onom prirodnom te kroz korištenje snimki izvornog govornika, izgovor najsličniji upravo izvornim govornicima tog određenog stranog jezika. Ona se zbog sve ga toga pokazala dobrom metodom u početnom učenju nekog stranog jezika, jer upravo zato što su slušanje i govorna komunikacija od samog početka tečaja u fokusu ove metode, učenici ne razvijaju strah od progovaranja stranog jezika tj. strah od pogreške, što je inače česta pojava u procesu učenja stranih jezika. No, pokazalo se i da odraslim polaznicima tečaja stranih jezika po ovoj metodi nedostaje gramatičkih pojašnjenja i sistematiziranja gramatičkih pravila, jer se odrasli suprotno djeci, uvijek pitaju zašto je nešto tako, dok djeca brže usvajaju strani jezik te se ne pitaju zašto je neki oblik baš takav kakav je, već ga spontano prihvaćaju i koriste. Također, na višim stupnjevima je potrebno uvesti i druge dvije jezične kompetencije: čitanje i pisanje te bi upravo iz tih razloga na višim stupnjevima bilo dobro kombinirati više različitih metoda poučavanja stranog jezika. No, AVGS metoda bi svakako trebala način svoje mjesto tj. širu upotrebu u poučavanju stranih jezika, jer daje ono što današnji učenici traže, a to je brzo i efikasno usvajanje komunikacijske kompetencije na stranom jeziku te dobar izgovor.

Zaključak

Jezik je jedinstvena ljudska pojava, svojstvena samo nama. On je sredstvo naše komunikacije i sporazumijevanja te kao takav ima važnu ulogu u našem životu. No, budući da mi svi ne komuniciramo samo na jednom jeziku, ljudi od davnina uče strane jezike iz različitih razloga pa su se stoga tijekom stoljeća razvijale različite metode učenja i poučavanja stranih jezika. Kako je razvojem tehnologije i globalizacijom svijeta došlo do sve bržeg prijenosa informacija te su udaljeni dijelovi svijeta postali mnogo bliži, današnja potreba i želja za učenjem stranih jezika sve je veća. Učenje stranog jezika se stoga može definirati kao proces stjecanja znanja za uspješnu komunikaciju na jeziku koji nam nije materinji ili prvi jezik. Iako su kroz povijest postojale mnoge metode kao npr. gramatičko - prijevodna, prirodna, psihološka metoda Françoisa Gouina, direktna, kombinirani pristup, audiolingvalna, sugestopedija, metoda učenja u zajedništvu, metoda tihog pristupa i mnoge druge kojima se htjelo doći do ovog cilja, upravo nam AVGS metoda poučavanja stranih jezika koja je proizašla iz Guberinine lingvistike govora i verbotonalnog sistema daje tu mogućnost. Njene postavke koje kreću od slušanja kao najvažnijeg za učenje stranog jezika prema ovoj metodi, jer upravo pamćenje zvučnog signala je simbol za neki predmet, a ono najprije prolazi uhom, a tek nakon toga se razumijevanje oblikuje u mozgu. Poruke, sadržaji i kontekst tj. situacije koje smo već shvatili, pomažu nam da shvatimo ono što slijedi (riječi), a kontekst nam pomaže da shvatimo druge riječi. Tijekom tog procesa mnogi oblici nisu prisutni sa svojim pravim značenjem nego postaju prisutni upravo zbog tijeka misli, ideje i značenja. Zbog toga neprekidno pažljivo slušanje svakog pojedinog glasa i riječi neće dovesti do brzog razumijevanja (Guberina, 2010: 104-106), ali će upravo kontekst tj. učenje iz situacije pomoći. Upravo se kroz kontekst i situacije iz svakodnevnog života preko slušanja u AVGS metodi dolazi do učenja govorne komunikacije koja je na kraju glavni cilj i svrha učenja stranog jezika pogotovo danas kada nam je svijet postao bliži nego ikada do sada.

Danas kada je ljudska komunikacija postala jednostavnija i brža nego ikad, te su ljudi shvatili važnost poznavanja stranih jezika, osim same komunikacije, značaj se sve više pridaje i samom izgovoru, gdje izgovor izvornih govornika određenog jezika ima prednost pred stranim izgovorom. AVGS metoda upravo izgovoru pridaje veliku pažnju. Svojom metodom fonetske korekcije omogućuje učenicima da se izgovorom približe izvornim govornicima tog stranog jezika. Shvaćajući jezik kao strukturu polazi se od onog globalnog, odnosno ritma i intonacije u jeziku pa sve do ispravljanja sustava grešaka odnosno izgovora pojedinih izoliranih glasova koji čine problem stranim govornicima. Materijal za korekciju izrađuje se prema potrebama grupe koja uči strani jezik koristeći optimalne, manje optimalne i neoptimalne riječi i rečenice odnosno glasovno okruženje za određeni glas koji se ispravlja. Izgovor se obično ispravlja uz pomoć SUVAG lingua aparata koji se koristi i u

samom AVGS tečaju iako i tečaj i korekcija mogu provoditi i bez aparata, počevši i završavajući rečenicom kako bi učenik imao osjećaj cjeline.

U ovom diplomskom radu prikazana je metodika AVGS tečaja za prvih pet lekcija početnog stupnja (A1) slovačkog jezika s materijalom za korekciju izgovora palatalnih okluziva [ɟ] i [c] s pretpostavkom da su učenici izvorni govornici hrvatskoga jezika. Napisana je priprema za prvih 10 sati tečaja (jedan sat obrada gradiva i jedan sat ponavljanja) te korekcije glasa [ɟ]. Uspoređujući na kraju AVGS metodu s drugim metodama koje se inače koriste u podučavanju stranih došli smo do zaključka da AVGS metoda najbolje funkcionira upravo na početnim stupnjevima poučavanja stranog jezika, jer učenicima daje mogućnost brzog progovaranja na stranom jeziku te samim time i samopouzdanje u korištenju istog, što je ono što fali drugim metodama koje su više usredotočene na druge jezične kompetencije kao što je pisanje, čitanje ili gramatika. No, s druge strane odraslim polaznicima koji često traže potvrdu i pojašnjenje zašto je nešto tako kako je, u ovoj metodi nedostaje analitičnosti i sustavnosti pravila koja se ovdje usvajaju spontano usput. Stoga bi tijekom tečaja s odraslim polaznicima trebali kombinirati i druge metode poučavanja stranog jezika.

Literatura

1. Asp, C.W. (2006). Verbotonal Speech Treatment. San Diego: Plural Publishing.
2. Asp, C.W. i Kline, M. (2012). Bezvremenost verbotonalnih korektivnih stimulacija pokretom. *Čovjek i govor — Znanstveno-stručna monografija VII. međunarodnog simpozija verbotonalnog sistema (svibanj 2011.)* (ur. Adinda Dučić). Zagreb: Poliklinika Suvag, 91-101.
3. Barić i sur. (1995). Hrvatska gramatika. Zagreb: Grafički Zavod Hrvatske.
4. Böhmerová, A. (2001). Slovak for you. Slovak for Speakers of English - Textbook for Beginners. Bratislava: Perfekt.
5. Butler,Y.G. i Hakuta, K. (2006). Bilingualism and Social Language Acquisition. U T.K. Bhatia i W.C. Ritchie (ur.), *The Handbook of Bilingualism*,115-118. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
6. Europass: *Common European Framework of Reference* https://europa.eu/europass/en/common-european-framework-reference (pristupljeno: 15. travnja 2021.).
7. Ćoso, Z. (2016). Problematika ovladavanja jezikom. Croatica et Slavica Iadertina, 12/2 (12.), 493-512. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/178252 .
8. Dobrić, A. (2011). Funkcionalna mozgovna asimetrija triju tipova dvojezičnih govornika. Doktorski rad, Zagreb. Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet.
9. Dratva, T. i Buzanová, V. (2007). Slovenčina pre cudzincov. Prešov: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
10. Edwards, J. (2006). Fundation of Bilingualism. U T.K. Bhatia i W.C. Ritchie (ur.), *The Handbook of Bilingualism*, 7-31. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
11. Etnologue (2021). How many languages are there in the world? (Pristupljeno 28.3.2021.) URL: https://www.ethnologue.com/guides/how-many-languages.
12. Ellis, R. (2008). The study of second language acquisition. Oxford: Oxford University Press.
13. Filozofická fakulta Univerzity Komenského. *Jazyková a odborná príprava cudzincov a krajanov*. (Pristupljeno: 2.4.2021.) URL: https://cdv.uniba.sk/ujop/.
14. Filozofická fakulta Univerzity Komenského. *Studia Academica Slovaca*. (Pristupljeno 2.4.2021.) URL:https://fphil.uniba.sk/sas.
15. Guberina, P. (1965). Audiovizualna-globalnostrukturalna metoda. *Govor* I, 2, 1-30.
16. Guberina, P. (2010). Govor i čovjek - Verbotonalni sistem. Zagreb: ArTresor naklada.

17. García, X.P. (2018). Remarks on verbo-tonal phonetics for communicative context. *Estudios de Linguistica del Espanola*, December, 8, 259-271. (Pristupljeno: 24. ožujka 2021.) URL: https://www.researchgate.net/publication/329829545_Remarks_on_verbo-tonal_phonetics_for_a_communicative_context

18. Habijanec, S. (2007). Naglasak u slovačkom jeziku. Filozofski fakultet u Zagrebu, pregledni rad. Govor, XXIV: str. 129-142.

19. Hanulíková, A., Hamann, S. (2010). Slovak - Illustrations of the IPA. Journal of the International Phonetic Association. New York : Cambridge University Press, svezak 40, izdanje 3, 373 -378. https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/8FAED24E8632229E4D95E7694BB96D72/S0025100310000162a.pdf/slovak.pdf

20. Horga, D. (2014). Guberinina fonetika u učenju izgovora. Aktualnost Guberinine misli u Stoljeću uma. Dulčić, Adinda (ur.). Zagreb: Poliklinika SUVAG, str. 117-129.

21. Horga, D. (1974). Optimalna forma akustičkog kanala u učenju stranog jezika. Strani jezici, 85-91.

22. Institut za hrvatski jezik. http://ihjj.hr/stranica/o-hrvatskome-jeziku/26/ (pristupljeno 9. siječnja 2020.)

23. Jelaska, Z. (2007). Usvajanje i učenje drugoga jezika. Drugi jezik hrvatski: poučavanje hrvatskoga kao nematerinskoga jezika u predškoli i školi s posebnim osvrtom na poučavanje govornika bajaškoga romskoga: priručnik s radnim listovima / Cvikić, Lidija (ur.). Zagreb: Profil.

24. Jelaska i sur. (2005). Hrvatski kao drugi i strani jezik. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

25. Jelaska, Z. (2005). Jezik, komunikacija i sposobnosti: nazivi i bliskoznačnice. Jezik, 52 (4), 128-138. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/15984

26. Kamenárová, R., Španová, E., Tichá, H., Ivoríková, H., Kleschtová, Z., Mošaťová M. (2018). Krížom-krážom - Slovenčina A1. Bratislava: Univerzita Komenského.

27. Landau, E., Lončarić, M., Horga, D., Škarić, I. (1999). Croatian. The Handbook of International phonetics association: a guide to the use of the international phonetic alphabet. New York: Cambridge University Press.

28. Larsen-Freeman, D i Anderson, M. (2011). Techniques and Principles in Language Teaching. Oxford: Oxford University Press.

29. Medved Krajnović, M. (2010). Od jednojezičnosti do višejezičnosti: Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom. Zagreb: Lekyam international d.o.o.

30. Mildner, V. (2003). Gvor između lijeve i desne hemisfere. Zagreb: IPC grupa.

31. Mildner, V. (1991). Najčešće greške u percepciji engleskog jezika u osoba kojima je materinski jezik hrvatski. *Prožimanje kultura i jezika* (ur. M. Andrijašević, M Bratanić, V. Ivir, I. Rosandić, Y. Vrhovec, M. Žic-Fuchs), 165-173.

32. Mildner, V. (1999). Odpravljanje izgovornih napak v maternem in tujem jeziku. *Skripta 3: Zbornik za učitelje slovenščine kot drugega/tujega jezika* (ur. M. Bešter). 13 – 21 (rukopis prijevoda na hrvatski).

33. Paradis, M. (2004). A Neurolinguistic Theory of Bilingualism. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company.

34. Rulenkova, L. (2011). Kako malo gluho dijete naučiti slušati i govoriti -primjenom verbotonalne metode. Moskva: Poliklinika Suvag Zagreb.

35. Skljarov, M. (1993). Teorija i praksa u nastavi stranih jezika. Zagreb: Školske novine.

36. Sičáková, Ľ. (2002). Fonetika a fonológia pre elementaristov. Prešov: Náuka.

37. Tibenská, E., Zatkalíková, M. (2007). Slovenčina slovo za slovom. Bratislava/Beč: Education Quality.

38. Vuletić, B. (1965). Fonetska korekcija prema principima Verbo-tonalnog sistema primijenjena na engleski jezik. Živi jezici, VII, 3-4, 17-31.

39. Zebegneyová, A. i sur. (2007). Hovorme spolu po slovensky - A. Slovenčina ako cudzí jazyk. Bratislava: UK v Bratislave, CĎV UK, ÚJOP ZŠ.

Sažetak

Kratki tečaj slovačkog jezika po principima VTM-a i AVGS-a

Jezik je, kao sredstvo komunikacije, svojstven jedino ljudskoj vrsti koja se upravo po tome razlikuje od svih ostalih živih bića. Budući da ljudska rasa ne funkcionira kao monolingvalna zajednica, nego u svijetu ima i do sedam tisuća različitih jezika, učenje stranih jezika oduvijek je bilo potrebno pa su se tako razvijale i različite metode poučavanja stranih jezika. Jedna od njih je i audiovizualna strukturalnoglobalna metoda profesora Petra Guberine u čijem fokusu je ranoj slušne i govorne komunikacije na stranom jeziku. Najbitnija karakteristika ove metode je korištenje dijaloga popraćenih sličicama koje prate dijalog te zvučnih snimaka izvornog govornika i pokreta (afektivnosti) za što ranije i bolje usvajanje izgovora i općenito lakše govorne komunikacije na stranom jeziku. Svrha ovog diplomskog rada bila je napraviti materijal za prvih pet lekcija početnog tečaja slovačkog jezika po AVGS metodi te materijal za korekciju slovačkih palatalnih okluziva [c] i [ɟ]. Na temelju vlastitih iskustava i usporedbom već postojećih metoda poučavanja stranog jezika, htjeli smo ponuditi metodu koja je od početnog stupnja učenja stranog jezika orijentirana na stjecanje komunikacijske kompetencije i korekciju izgovora glasova [c] i [ɟ] koji u hrvatskom fonološkom sustavu ne postoje te stoga mogu praviti probleme govornicima hrvatskog jezika koji uče slovački na početnom stupnju (A1).

Ključne riječi: učenje stranog jezika, verbotonalna metoda, audiovizualan strukturalnoglobalna metoda, komunikacijska kompetencija, slovački jezik

Abstract

Short Course of Slovak Language based on Principles of VTM and AVGS

Language, as a means of communication is peculiar only to the human race as such which differs from all other living beings in this respect. Since we do not function as a monolingual community, and there are up to seven thousand different languages in the world, learning foreign languages has always been a necessity. Hence, different methods of teaching have been developed over the years. One of them is the Audiovisual Globalstrucutural method by Petar Guberina, which focuses on the development of auditory and spoken communication in a foreign language. The most important feature of this method is the use of dialogue accompanied by images, sound recordings of a native speaker and movement (affectivity) for the earliest and the best acquisition of pronunciation and general ease of speaking in a foreign language. The purpose of this paper was to offer the material for the first five lessons of initial course of Slovak language based on principles of AVGS method and material for correction of Slovak palatal plosives [c] and [ɟ]. Based on our own experiences and by comparing already existing methods of teaching a foreign language, we wanted to offer a method that from the initial stage of learning a foreign language is oriented towards acquiring communication competence and pronunciation correction of sounds [c] and [ɟ] which do not exist in Croatian phonological system, so therefore can cause problems to Croatian speakers at the initial stages of learning Slovak as a foreign language.

Key words: foreign language learning, Verbotonal method, Audiovisual Globalstructural method, communication competence, Slovak language

Životopis

Klara Smetiško, rođena je 19. listopada 1995. godine u Zagrebu. Nakon završene XV. gimnazije, smjer Međunarodne mature, 2015. godine upisuje Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu smjer fonetika i slovački jezik i književnost. Nakon završenog preddiplomskog studija, 2018. godine upisuje diplomski studij fonetike, smjer Rehabilitacija slušanja i govora te slovačkog jezika i književnosti, smjer Prevoditeljsko-kulturološki. Tijekom studija sudjeluje u mnogim izvan nastavnim aktivnostima na Fakultetu kao što su: Klub studenata fonetike "Eufonija", lektoratna i međulektoratna natjecanja u pisanju eseja i prevođenju, susreti sa Slovačkim piscima te na Studentskoj slovakističkoj konferenciji u okviru Međunarodnog znanstvenog skupa povodom 25. obljetnice slovakistike u Zagrebu za čiju je organizaciju i izlaganje rada pod nazivom: Motivi tuđine u pripovijetkama "Buchty švabachom" Zuske Kepplove dobila Nagradu Filozofskog fakulteta Franjo Marković. Osim toga, 2018. godine osvaja stipendiju za ljetnu školu slovačkog jezika SAS na međulektoratnom natjecanju studenata slovakistike izvan Slovačke. Istu nagradu osvaja 2020. i 2021. godine na lektoratnom prevoditeljskom natjecanju studenata slovakistike Katedre za Slovački jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.